

**”Naalakkersuisut aalisarneq pillugu
aaqqissuussaasumik politikkeqarnissaat
pillugu Inatsisartunut Nassuiaataat”**

Aalisarnermut Piniarnermullu Naalakkersuisoqarfik

August 2004

IMARISAI

Aallaqqaasiut.....	3
Piffissap ingerlanissaanut pilersaarut.....	5
KAPITEL 1: AALISARNERMUT POLITIKKISSAMUT INASSUTEQAATIT.....	6
1.1. Tunuliaqut.....	6
1.2. Aalisarnermi politikki.....	7
1.3. Anguniakkat uuttorneqarsinnaasut ingerlateqqitassallu oqaasertalernerat.....	9
1.4. Takorluukkat anguniakkallu.....	10
A. Inuiaqatigiit aaqqissuussaanerannik allanngortitsineq.....	10
B. Namminersortut pitsaanagerusunik atugaqartinneqarnerat.....	11
C. Piginnaangorsaaqqineq.....	12
KAPITEL 2. AALISARNIKKUT PINGAARTILLUGIT SAMMISAT.....	13
2.1 Kalaallit Nunaanni aalisarnikkut inuutissarsiuteqarneq.....	13
2.2 Aalisarnikkut politikkami ilungersuutissat.....	16
A. Inuiaqatigiit aaqqissuussaanerannik allanngortitsineq.....	16
B. Namminersortut pitsaanagerusunik atugaqartinneqarnerat.....	19
C. Piginnaangorsaaqqineq.....	20
KAPITEL 3. TAKORLUUKKAT NALEQQALLU.....	24
3.1 Inuiaqatigiit aaqqissuussaanerannik allanngortitsineq.....	24
3.2 Namminersortunut atugassarititaasut pitsaanerit.....	32
3.3 Piginnaasanik ineriartortitsineq – Ilinniartitaaneq suliffeqarnerlu.....	40

Aallaqqaasiut

Kalaallit Nunaat namminersornerup tungaanut ingerlavoq. Tamatuma tamavitta pisussaatippaatigut inuiaqatigiit aningaasarsiornerannik eqqarsaateqarnerunissamut akisussaassuseqarnissamillu. Tamanna soorunami aamma aalisarnermut tunngavoq. Raajanut akit aatsaat taama appasitsigaat, EU-milu allangortiterinerit Atlantikup avannaani aalisarnermut sunniusimapput. Pissutsit tamakkua peqatigiilluta aalisarnikkut inuussutissarsiornermik pilersaarusiornissarput pisariaqartilerpaat.

Aalisarneq aningaasarsiuutitta pingaarnersariuarpaat, taamaattumillu aalisarnermik imatut ingerlatsinissatsinnut immikkut pisussaaffeqartugut:

- Aalisagaatitta piujuartitsinissaq siunertaralugu iluaqutiginissaannut
- Aalisarnermi periarfissat ineriartortittuarnissaannut tamatumuuna inuussutissarsiut avataaniit tatisinermik illuatungiliisinnaaqullugu
- Aalisarnikkut inuussutissarsiornerup pitsaasunik periarfissaqarnissaatta qularnaarnissaanut tamatumuuna inuiaqatigiit aningaasarsiornerannut iluanaarutaaqqullugu
- Aammalu tamatumuuna qularnaarsinnaaqullugu tunisassiagut, aalisakkat silarsuarmi immat minguinnersaanneersutut nittarsaassinnaaqullugit ”isumalluutinik piujuartitsinissamik atuineq”-mik pisiareqqusaarutigalugit.

Piujuartitsinissamik tunngavilimmik atuineq nunamut ataasiinnarmut tunnganngilaq, tassaliuna nunarpassuit akornanni siunertaasoq, tamatumalu soqutigineqarnera ukiut tamaasa suli annertusiartorpoq. Tamatuma pisussaatippaatigut isumalluutinik akisussaassuseqartumik tatiginartumillu aqutsinissatsinnut.

Nunarput aalisarfissuuvoq. 2003-mi aalisakkat 144.600 tons 2,3 mia. kroninik nalillit qallorpagut. Tunisassiassat immamit 2.000.000 km² missiliorlugu annertussusilimmit aasarpagut, aalisarnermut aningaasaliissutigisartakkagut kronit milliardikkuutaarput aammalu nunanik tallimanik EU-millu aalisarnikkut isumaqatigiissuteqarpugut.

Nassuiaat manna oqallisissiatut Aalisarneq pillugu Ataatsimeersuarnermi 12.-13. juni 2004 pisumi saqqummiunneqarpoq, peqataasut isumaliutigilluagaasunik peqqissaarutanillu tusarniaanermut

Naalakkersuisut aalisarneq pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu Inatsisartunut Nassuiaat

akissuteqarput. Aalisarneq pillugu Ataatsimeersuarnerup kingorna Aalisarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit ilaasortaqqortusiat oqallisigineqartut pingaarnersaat nangillugit oqallisigeqqippaat, Aalisarnerlu pillugu Siunnersuisoqatigiit ilaasortaqqortusiat tusarniaanermut akissumminnik augustimi tunniussaqaqarput. Tusarniaanermut akissutit pisariaqarnera malillugu nassuiaammut matumunnga ilanngunneqarput.

Tusarniaanermullu akissutit tamakkiisut tunuliaquttatut nalunaarusiani pingasuni, nassuiaammi matumani tunngavigineqartumi takuneqarsinnaapput. Tunuliaquttatut nalunaarusiat uaniipputtaaq www.nanoq.gl/fiskeri. Nassuiaat manna tunuliaquttatut nalunaarusiat pingasuusut inerniliussaannik eqikkaaviuvoq.

Nassuiaat manna kapitalinut pingasunut aggugaavoq, kapitalimi siullermi naalakkersuisut aalisarnermik ilusiliineranni siumut takorluukkat anguniakkallu nassuiarneqarput, kapitalillu aappaanni pingaartillugit sammisassat aalisarnerup akiugassai takuneqarsinnaallutik. Pingaartillugit sammisassat taakku aallaavigalugit kapitalit pingajuanni Naalakkersuisut aalisarnermik anguniagassat nalerassallu saqqummiuppaat.

Naalakkersuisut sinnerlugit

Simon Olsen

Aalisarnermut Piniarnermullu Naalakkersuisoq

**Naalackersuisut aalisarneq pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu
Inatsisartunut Nassuiaat**

Piffissap ingerlanissaanut pilersaarut

Qaagu	Qulequtaq	Oqaaseqaatit
12.-13. juni 2004	Naalackersuisut Aalisarneq Pillugu politikkipissap Ataatsimeersuartsinikkut tusarniutigissavaat.	Isumasioqatigiinneq ingerlanneqassaaq aalisarnermik inuussutissarsiuteqartut pingaarnerit peqataatillugit. Suleqatigiissitat pingasut politikkipissamut siunnersuutit saqqummiussaataat tunngavigalugit oqaaseqaatinik katersineqassaaq.
Juni – juli 2004	AAPIP aamma INSP	Ataatsimeersuarnermi tusarniaanermi akissutit tunngavigalugit Naalackersuisut inatsisartut ukiakkut ataatsimiinnissaannut tunniutassaq suliarissavaat.
August 2004	Aalisarnermi pissutsinut politikkipissap oqallisissanngortinnera Inatsisartunut tunniunneqassaaq.	Naalackersuisut Kalaallit Nunaanni aalisarnermi pissutsit pillugit politikkipissap pillugu nassuiaat Inatsisartut ukiakkut katersuunneranni suliassanngortissavaat.
2004 Ukiaanerani	Inatsisartut	Aalisarnermi pissutsit pillugit nassuiaat suliarissavaat
December 2004	EU Kommissionimut siullermeerluni nalunaaruteqarneq	Aningaasartuutissanut tapiissuteqarfiup 2005 aamma 2006-ip sinneranut sammisat uuttorneqarsinnaasut kommissionimut nalunaarummi aalajangersarneqassapput. Naalackersuisut Kalaallit Nunaanni aalisarnermi pissutsit pillugit politikkipissap oqaluuserisassanngortitaasa politikkipikkut suliarineqarnera tunngavigalugu anguniagassanik nutaanik saqqummersoqarpoq aningaasartuutissanut tapiissuteqartarnermi periaatsit tunngavigalugit.
December 2005	EU Kommissionimut aappasaanik nalunaaruteqarneq	EU Kommissionimut ukiumoortumik aappasaanik nalunaarut tassaassaaq aalisarnermi pissutsit pillugit politikkipissap saqqummiunneqarneraniit suliniutit qanoq ingerlanerannik nassuiaat siulleq. Nalilersuineq inaarsaatillu nalunaarusiamut tassunga ilaasinnaapput.
December 2006	EU Kommissionimut nalunaarusiat pingajuat	Protokol IV-p iluani nalunaarusiat pingajuat kingullersaallu. Nalunaarusiami sammineqassapput iliuitsit aalisarnermi pissutsit pillugit politikkipissap saqqummiunneqarnerata kingornagut aallartinneqarsimasut.

KAPITEL 1: AALISARNERMUT POLITIKKISSAMUT INASSUTEQAATIT

1.1. Tunuliaqut

Kalaallit Nunaata inuussutissarsiutaa pingaarnek, aalisarnermik inuussutissarsiuteqarneq, ullumikkut annertunerusumik ataqatigiissagaanngitsumik politikkeqarluni ingerlanneqarpoq. Namminersorneq pillugu ataatsimiititaliap nalunaarusiaata ersersippaa aalisarnerup aalisakkanillu suliffissuaqarnerup siunissami Kalaallit Nunaata aningaasaqarnerata ineriartorneranut pingaaruteqarluinnartoq kiisalu aalisarnermik inuussutissarsiuteqarnerup isumannaassagai aningaasarsiornikkut iluanaaruteqarneq, suliffissaqarneq aammalu pisuussuteqartuarnissaq, taamaalilluni inuussutissarsiutip inuussutissarsiutit allat ineriartornerannut ilaaniassammat.

Aalisarnermut aningaasarpasuit millionilikkaat ullumikkut pituttorneqarsimapput. Aningaasaliissutigineqartut sapinngisamik pitsaanerpaamik kinguneqartinneqarnissai angussagaanni aalisarnikkut ungasinnerusooq eqqarsaatigalugu politikkeqarnissaq pingaaruteqarluinnarpoq. Aalisarnek imminut napatissinnaasooq tapiissutitigut pinngitsuuisinnaanngitsutut inissisimannngitsooq ujaratorneqarpoq. Ullumikkut aalisarnermi ingerlatsinermut tapiissutaasartutitigut siunissami inuussutissarsiutinik ineriartortitsineq tassungalugu atatillugu aalisarnermik ingerlatsineq iluaquserneqassapput.

Kalaallit Nunaanni aalisarnerup aaqqissugaanera pillugu politikkip pilersinniarneqarnera EU-miit missingersuutitut tapiissutinik pissarsisarnermut tunngavissaavoq, aammalu pingaaruteqarluinnartumik EU-mut aalisarnek pillugu isumaqatigiissummut ilassutit tallimassaannut isumaqatigiinniarnissamut aggersumut pitsaasumik angusaqarnissamut aallaaviussalluni. Aaqqissuussaasumik politikkip suliarinera politikikkut aalajangernissamut tunngavissisussaavoq, pilersinneqassalluni kommissionimut nalunaarusiassaq. Aaqqissuussaasumik politikkeqarnerup anguniagai iliussisaaalu Kalaallit Nunaanni taamaallaat erseqqissarneqassapput piareersaasiorneqarlutillu.

Kalaallit aalisarnerup aaqqissugaanera pillugu politikkipi matumani Naalakkersuisut aalisarnermi atugassarititaasut Kalaallit Nunaanni aalisarnikkut inuussutissarsiuteqarnerup ataatsimut ineriartorneranut pingaaruteqarluinnartussat saqqummiuppaat.

Aalisarnikkut aaqqissuussaasumik politikkeqalernissap Naalakkersuisooqatigiinnermi isumaqatigiissummit isigalugu.

Aalisarnermik ilusiliineq pillugu nassuiaammi takorluukkat anguniakkallu saqqummiunneqartut, aalisarnerup iluanut tunngassuteqartunut septemberip 13-ianni 2003-mi Naalakkersuisooqatigiinnissamik isumaqatigiisummut tulluarput (aamma decemberip 8-ni 2002-meersumut).

Naalakkersuisooqatigiinnermi pingaartinneqarpoq nungusaataannngitsumik atuineq ingerlatsinerlu, aalisagaqassuseq inuussutissarsiornerup atorluarneratigut inuiaqatigiinnut annertunerusumik iluanaarutaanissaa pisariaqartinneqarpoq, samminerullugu aaqqissuussaasumik pitsanngorsaaneq, nutarsaaneq aammalu piginnaanngorsaaneq. Aammattaq toqqaannangikkaluamik naalakkersuisooqatigiinnermi isumaqatigiisummi pisariaqartinneqarpoq paasissutissanik takussutissanillu pitsaannerusumik pissarsinissaq misissueqqissaarnermut ingerlatsinermullu tunngavissaaniasammata, matumuunakkut ataqatigiisumik aalisarnikkut politikkeqarneq tunngavissagissaarniassammat inuiaqatigiinnut inuussutissarsiornermullu iluaqutaasumik.

1.2 Aalisarnermut politikki

Siunissami aalisarnermut politikkip anguniagarivaa aalisarnerup iluani pitsaasumik atugassaqaarnissaq, aalisarneq pitsaanerpaamik periarfissiiniassammat, taamaalillunilu qularnaassallugit aningaasarsiornikkut ineriartorneq, suliffissaqarneq aammalu iluanaaruteqarneq.

Aalisarnikkut siunissami politikkip *naleqqat* anguniakkamut kissaataasumut inississavai. Naleqqat taakku pingaaruteqarluinnartuupput sukkuq qaqugulu suliniutit kissaatigineqartut assigiinngitsut naammassineqarnissaannut.

Pingaarnerpaatut siunissami aalisarnikkut politikki imatut oqaasertaqarpoq:

Nungusaataannngitsumik ingerlatsinikkut anguniassavarput siunissaq ungasinnerusooq
eqqarsaatigalugu inuiaqatigiit aningaasarsiornerrannut annertunerpaamik pisuussutit
aalisarneqarsinnaasut iluanaarutaanissaat, kalaallit aalisartuinit iluaqutigineqarlutik.

Naalakkersuisut aalisarneq pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu Inatsisartunut Nassuiaat

Aalisarnikkut politikki taamatut pingaarnertut anguniagaqarfiunerani inuiaqatigiit aningaasarsiornerannut iluanaarutaanissaanik imaqarpoq, piumasaqarlunilu iluanaarutip taassuma piffissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu annertusarneqarnissaanik.

Inuiaqatigiit aningaasarsiornerannut sunniutaasoq uuttorsinnaajumallugu pisariaqarpoq matumani sakkussat inerisarnissaat, tasaanerussallutik aningaasarsiornikkut takorluukkiutassatut uuttuutit assigiinngitsut. Kisiannili uuttuutit tamakku pisariaqartippaat paasissutissat soqutiginaatillit tutsuiginartullu pissarsiaruarneqarnissaat, taamaattumik pingaaruteqarluinnarpoq inuiaqatigiit tamatumunnga akisussaaqataanertik takusariaqarmassuk.

Politikkikkullu naatsorsuutigisaavoq inuussutissarsiortut pitsaasumik anguniagaqartumillu tamatumunnga peqataanissaat paasissutissat pissarsiariniarnerini, inuiaqatigiit aningaasarsiorneranni aalisarnerup iluanaarutaaneranut nalilersuineranut tunngavissiiisussat.

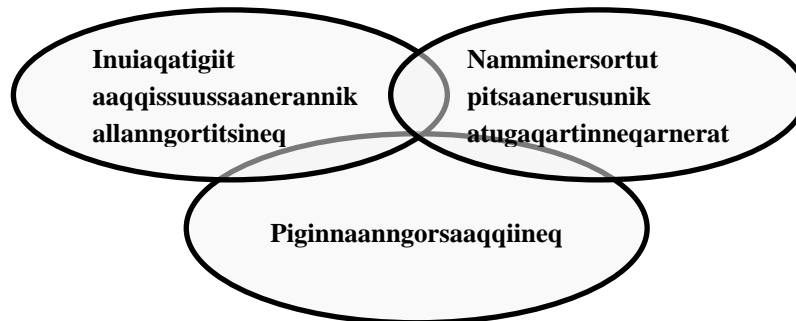
Inuiaqatigiit aningaasarsiornerannut iluanaarutaatinniarnanarut soorunalimi aamma ilaavoq agguariaatsikkut politikkip kissaatigimmagu pisuussutit uumassusillit aningaasaqarneq ajunngitsumik pitsaasumillu kisimi pilersiinnassanngimmagu, ineriartortissammaguli iluanaaruteqarneq, aalisarneq taamaalilluni inuussutissarsiutit allat aningaasarsiornikkut patajaallisarsinnaaniassammagit.

Naalakkersuisut suli pimoorullugu politikkeeraat, pinngortitap pisuussutai, uumassusillit uumassuseqanngitsullu inuiaqatigiit pigigaa.

Taamaammat ataatsimut isigalugu Naalakkersuisut naliliippat piffissamik killiliinani pisassiisarnermut taarsiullugu piffissamut killilimmut pisassiisoqartalissappat pissusissamisuunngitsoq aaqqissuussinissamik allamik suliarilluakkamik aalisarnermik inuussutissarsiuteqartut aningaasaliisullu nalilersorsimasaannik pilersaarusiortoqarsimatinnagu.

Tamannali aallaavigalugu Naalakkersuisut pisinnaatitaaffimminnik atuinermut akileraarusiisinaanermut piumasaqarsinnaanertik iperarniannigilaat – aamma aalisakkanik pisuussuteqarnermut atatillugu, kisianni ilutigitillugu Naalakkersuisut isumagaat tamakku akileraarutit immikkuullarissut suliffeqarfiit aningaasaliissuteqarsinnaanissaannut iluanaaruteqarnissaannullu akornutaassanngitsut.

Siunissamut Takorluukkat pingasuinnik pingaarnerusunik imaqarpoq, taakkulu tamarmik siunissaq ungasinnerusq eqqarsaatigalugu inuussutissarsiormut pingaaruteqarluinnarlutik:

Aalisarnermut aaqqissuusseqqinnermi politikkip oqaasertalersornerani suliassat suliarineqassapput pingaarnersiukkatut, ilaatigut Siunissamut Takorluukkamut sammiveqatigiinniassammata, ilaatigullu aaqqissuusseqqinnermi politikkip suliniutinut allanut tulluunniasammata.

Salliutilluguli siunissami aaqqissuusseqqinnermi politikki pisortatigoortumik sutigut arlaatigut aqutsinissaq suli pisariaqartariaqassaaq.

1.3 Anguniakkat uuttorneqarsinnaasut ingerlateqqitassallu oqaasertalernerat

Anguniakkat aallaaveqarput siunissamut Kalaallit Nunaanni aalisarnermut takorluukkanik. Takorluukkat piffissamut sivisuumut atuutissapput, kisianni takorluukkat erseqqissarneqassapput anguniakkatigut naleqqatigullu. Anguniakkat naleqqallu annertunerusumik kapitali 3-mi sammineqassapput.

Pingaaruteqarluinnarpoq paasissutissat tunngavigineqartussat sammisanut ataasiakkaanut apuunneqarsinnaasariaqarmata. Taamaalilluni anguniarneqartut ataasiakkaatigut nakkutigineqarsinnaanissaat tunngavissinneqassammat.

Paasissutissat tunngaviusussat pissarsiariniarnerini pisariaqarpoq pisortat aammalu inuussutissarsiortut peqatigiillutik annertunerungaartumik paasissutisseeqataasarnissaat. Ullumikkut tamakkua katersorneri amigaateqarput, ilaannikkooriarlunilu paasissutissat suliarineqarsinnaasarnatik. Paasissutissanik tunngavissaqartinnagu anguniakkat ingerlanneqarsinnaanngillat, soorlumi takorluukkani erseqqissarneqartoq.

1.4 Takorluukkat anguniakkallu

A. Inuiaqatigiit aaqqissuussaanerannik allanngortitsineq

Aalisarnerup iluani pisortat suliaqarnerat annertuumik salliuvoq, pisortat suliffeqarfinnik pigisaatigut kiisalu sumiiffinni aningaasarsiornikkullu atugassarititaasutigut pisortat aalisarnermut tapiissutit assigiinngitsut allaffissornerat ingerlappaat.

Takorluugaq

Atortulersuuteqarnerit pilersinneri ingerlanneqarnerilu sinaakkusersorneqarsimapput taamaalilluni, kalaallit inuussutissarsiornernanni siunissaq ungasinnerusumut aningaasalersuisinnaanerit pilersaarusiorneqarsinnaallutik atortulersuutit periarfissaasut naapertorlugit

Anguniakkat

Atortulersuuteqarnermut pisortanit aningaasalersuineq piffissamut sivisuumut pilersaarusiorneqassaaq, kiisalu atortulersuutit ingerlanneqarnerini tapiissuteqartoqassatillugu periuusissat.

Attaveqaatinut akikinnepaamik tunniussisoqartassaaq.

Attaveqaatit ineriartortinneranni inuussutissarsiutit pisariaqartitsinerat nunassittarnermullu pingaarnernut pilersaarutit eqqarsaatigineqarput.

Attaveqaatinut tunniussat pisortaneersut atorneranni pisiarinerannilu piffissamut ungasinnerusumut akinut politikimik aalajangersaasoqassaaq.

Takorluugaq

Tapiissutit taamaallaat atorneqassapput piffissami aalajangersimasumi aalisarnerup iluani inuiaqatigiillu aningaasarsiornerat imminut akilersinnaassuseqartoq ineriartornerlu siuarsassappagit.

Anguniagaq

Tapiissutit siunertaqarluassapput, toqqammavilersorluarlutik, killissaqarlutik, ataqatigiissarneqarlutik nakkutigineqarsinnaallutillu aammalu inuussutissarsiorneq pisortallu allaffissornerat annertunerusumik allaffissornikkut suliakkersussanngilaa.

Takorluuqaq

**Atugassarititaasut pisariaqartut pilersinneqarsimapput, taamaalilluni Namminersornerullutik
Oqartussat suliffeqarfinnik piginnittuunatik, niuernikkut tunngavissaat namminersortunit
suliarineqarsinnaagaangata**

Anguniagaq

Misissueqqissaarnermik aalingernissamullu tunngavissanik piareersaasoqassaaq suliffeqarfinnut
aalisarnermik ingerlataqartunut Namminersornerullutik Oqartussat pigisaannut.
Namminersortunngorsaanermi misissoqqissaakkat suliarilluagaassapput, taamaalilluni tamakkiisumik
ilaannakortumilluunniit suliffeqarfinnik namminersortunngorsaanermi kingunerisinnaasai
ilisimanearluarniassammata.

Aalisakkat pitsaasumik aqutsivigineqassappata immap uumasui paarilluagassaapput aammalu
aalisakkat piujuartitsineq tunngavigalugu aalisarnekqartariaqarlutik, tamatumani aningaasarsior-
nermut inuillu atugaannut tunngasut aamma isigineqartariaqarput. Kiisalu aamma aalisarnerup
siunissami ineriartornissaa aammalu atuisut soqutigisaat aalisarnermik inuussutissarsiummut
tapiissuteqartoqartarnerani ilanngullugit isiginiarneqartariaqarput.

B. Namminersortut pitsaanerusunik atugaqartinneqarnerat

Kalaallit aalisarnermut inatsisaata qularnaassavaa, siunertaqarluartumik akisussaassuseqartumillu
aalisakkat iluaqutigineqarneri, ingerlatsinikkullu pingartinneqassaaq pisuussutit piujuarnissaat
amerlisaqqissinnaanerilu.

Takorluuqaq

**Kalaallit Nunaanni aalisarnek imminut napatittoq pisuussutillu iluaqutigineqarnerat
nungusaataannngitsumik tunngaveqartumik ingerlanneqarluni. Kalaallit Nunaanni
aalisarnikkut inuussutissarsiutip aalisarnikkut ingerlatsinerup pitsaanerpaamik
akilersinnaasumik periarfissaqarnissaa, Kalaallit Nunaanni innuttaasunut
amerlanerpaanut iluaqusiisinnaaqqullugu.**

Anguniagaq

Aqqutissiuutissallugit inatsisiliomerit ingerlatsinikkullu tunngavissat patajaatsumik,
takorlooruminartut piffissamullu sivisuumik kalaallit aalisarnikkut
inuussutissarsiuteqarnerminni iluanaarutigilluarsinnaasaat, taamaalilluni inuiaqatigiit
aningaasarsiornerannut patajaatsumut iluanaarutaalluni. Anguniagaq tamanna
aqqutissiuutissagaanni pisariaqarpoq biologit siunnersuinerat ukiunut arlalinnut isigisumillu
aammalu pitsaassuseqarluortoq kiisalu nutaaliasumik sunniuteqarluartumillu pisanik
nalunaarsuineq nakkutilliinerlu.

Naalakkersuisut aalisarneq pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu Inatsisartunut Nassuiaat

Siunissami atugassarititaasussani aalisakkat ullumikkut annikitsuinnarmik atorluagaasut atorluagaanngitsulluunniit pitsaanerusumik atorneqarnissaat periarfissaqartinneqartariaqarpoq. Erseqqissarneqassaaq piujuartitsinissamik tunngaveqarluni atuinermi uumasut, inuiaqatigiit aningaasaqarnerat ammalu suliffissaqartitsineq ilanngullugit isiginiarneqartariaqarmata. Tassalu takorluukkani ilanngullugit isiginiarneqartut tassaapput aalisarneq immi, tunisassiassat suliarineqarnerat, kiisalu kaaviaartitat tamakkiisut aalisarnerup inuiaqatigiinni kalaallini pilersitai, ingerlatsinermi inuiaqatigiinnilu aningaasaqarnermit isigalugit.

Tatigineqarneq ataavartumillu inuussutissarsiummut annaaneqarsinnaasunillu aningaasaleerusinnaasoqartuarnissaa qularnaarneqassassappat aalisarnermut inatsisitigut atugassarititaasut patajaatsut pisariaqartinneqarput.

Tamassuma piumasaraa inuussutissarsiortut piffissamut siunertaqarluartumullu pisuussutinik atuinnissamut akisussaaqataaermik pigisaqarnissaat.

C. Piginnaanngorsaaqqiineq

Ataatsimut ilinniarititaanernut aamma suliffeqarnermut politikkeqarneq Kalaallit Nunaanni pisortat taamatullu namminersortut suliffeqarfiutaasa ineriartornerannut pingaaruteqarluinnarput. Ilinniarsinaaneq ilinniarusunnerlu inuussutissarsiuuteqarnermut politikkeqarni atugassarititaasunut tunngavissaapput aqutissiuunneqarsinnaallutik atorluarneqarsinnaallutillu.

Takorluugaq

Suliffeqarfiit annertunerpaamik nunaqavissunik ilinniarluarsimasunik aalisarnerup iluani tamani sulisusaqartut, taamaalilluni taputartueqataasumik inuussutissarsiutip ineriartortuarneranut.

Anguniagaq

Kalaallit sulisinnaasut 20-it 62-illu akornanni ukioqartut aalisarnerup aalisakkanillu suliffissuaqarnerup iluani sulisuusut, ukiut marluk kingulliit ingerlaneranni pikkorissarnermut ilinniaqqinnissamulluunniit aallartitsisimasut ukiut tamaasa amerleriartassapput, pissusissamisoortumik inuussutissarsiummit ingerlatsiunnaartunut naleqqiullugit.

Piginnaanngorsaaqqinnerup nukittorsarnissaa tunngaviuvoq, pisariaqartutigit pilersissallugit ilinniarititaanikkut sulisusaqarniarnikkullu inerisaanernut. Aalisarnermi aalisartut nutaat takkussortarnerat ilutigalugu aammalu sinerissamut qanittumi aalisariutit annerusut tamatigoornerusullu pissarsiariortortariaqalernerat ilutigalugu aalisartut ilinniarteqqinne-

qartarnissaat pisariaqassaaq. Taama iliornermi ilaatigut aalisariaatsinut allanut ilinniartitseqqit-toqartassaaq, ilaatigullu inuussutissarsiutinut ilinniarsimasunik pisariaqartitsiviusunut allanut ilinniartitseqqittoqartariaqassalluni. Ilinniartitseqqinnerit taama ittut Namminersornerullutik Oqartussat kisimiillutik isumagisassarinnigilaat, aammali attuumassuteqartut allat, minnerunngitsumik inuussutissarsiutinik ingerlataqartut, sulisussanik tigooraasussat suliassaraat.

KAPITEL 2. AALISARNIKKUT PINGAARTILLUGIT SAMMISASSAT

Ullumikkut Kalaallit Nunaanni aalisarnej assigiinningsunik pingaartitassanik nalaatassaqarpoq, pissutsit atuuttut siunissamilu atugassarititaasut ataatsimoortikkaanni aalisarnermi inuussutissarsiuteqarnermi ineriartornikkut atugassarititaasut piupput. Tulliuttuni sammineqassapput aalisarnermik inuussutissarsiuteqarnermi pingaartittariaqartut pingaarutaat.

Sammisassat pingaarnerit tassaapput inuussutissarsiummi avatangiisitigulluunniit atugassarititaasut killiliinerat, takorluukkat ataasiakkaat soorlu tamanna nalaassimagaat. Killiliinertut isiginagit pingaartitassat pingaartut isigineqartariaqarput. Pingaartitassat tassaapput takorluukkatut ersersinneqartunut tunngavigineqartussat ilaat. Aallarniutaasumik qulliunerusut pingaartitassat isiginiartariaqarpaat, tamakkua takorluukkat inissinnerannut pingaaruteqarmata.

Pingaartitassat pingaartut kapitalit pingajuanni tikkuarneqartut tunngavigalugit pingaartitassanut akissutissat suusinnaaneri tassaasariaqarput takorluukkanut siunnersuutit kiisalu aalisarnermik inuussutissarsiuteqarnermut naleqqat.

2.1 Kalaallit Nunaanni aalisarnermik inuussutissarsiuteqarneq

Aalisarnej Kalaallit Nunaanni inuutissarsiutit pingaarnersaraat. Taamaattumik imminut napatittumik aningaasarsiornej aallaveqartariaqassaaq inuussutissarsiummik taassuminnga aammalu siunissami aningaasaqarnikkut suliffissaqartitsiniarnikkullu nunami maani kivitsisuusussaammat.

Aalisarnermik inuussutissarsiutip pingaassusia kisimi nalilerneqartariaqannigilaq, inuussutissarsiutip kalaallit avammut tunisassiornerat tamarluinnangajaat ingerlammagu. Inuussutissarsiutip pingaassusia aamma suliffissaqartitsiniarnikkut taamaalillunilu isertitaqarnikkut annertungaartumik pingaaruteqarnera nalilersuutigineqartariaqarpoq, inuussutissarsiutip toqqaannartumik toqqaannangikkaluamillu inuiaqatigiinnut tamanut isertitaqarneq pilersittarmagu.

**Naalakkersuisut aalisarneq pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu
Inatsisartunut Nassuiaat**

Tabel 1-ip takutippaa 2002-mi avammut tunisat tunisassiarineqarsimasut aallaavigalugit agguataarsimasut. 91 %-iisa missaat Kalaallit Nunaata avammut tunisaani aallaaveqarput inuussutissatigut tunisassiornerit, tassani aalisakkat aammalu qaleruallit tunisassiat avammut tunisatut pingaaruteqarluinnartut.

Tabel 1: Avammut tunisassiat nalingi (kr. 1.000-nngorlugit)

	2000	2001	2002
Katillugit	2.205.172	2.232.766	2.389.263
Inuussutissat uumasullu	2.106.259	1.986.295	2.185.700
Imigassat tupalu	0	0	1
Atortussiat, nerineqarsinnaanngitsut (ikum. pinnagit)	9.487	10.140	10.270
Aatsitassat ikummatissat- aamma tarnutissat	597	854	596
Nersutit naasullu uuliai, fedtstoffit kutsuillu			
Akoorutissat akoorutissanillu tunisassiat	156	260	238
Tunisassiat piareersakkat, inaarsagaanngitsut	229	1.320	1.558
Maskinat assartuutillu	14.781	68.709	78.420
Tunisassiat inaarsakkat	13.463	17.148	25.685
Tunisassiat assigiinngitsut niuerutillu.	60.200	148.039	86.795

Paasisaqarfik: Naatsorsueqqissaartarfik

Aalisarnermi avammut tunisanit isertitat pingaarnerit pisat tunisassiallu raajaneersupput, qaleralinneersuullutik assagiarsunneersuullutillu. Tassunga ilaapput annikinnerusumik avammut tunisassiat uiluinnik, saarullinnik aammalu nipisaat suaannik aallaaveqartut. Kommuneni amerlanerni annertungaatsiartumik suliffissaqarneq aalisarnermut attuumassuteqarpoq.

Naatsorsueqqissaartarfiup 2001-imi saqqummersitaani naatsorsuineq najoqqutaralugu aalisarneq sulisunut ukiumut inunnut 2.345-nut naleqarpoq, assigalugu 6,5 % nuna tamakkerlugu ukiumut sulinernut. Inuussutissarsiut taassuma saniatigut aalisarnermit tunisassianit Kalaallit Nunaanni tunisassiornermik suliareqqiisarnermi 80 procentia sinnerlugu sulisuupput. 2001-imi aalisakkanik suliffissuaqarneq ukiumut sulisartunik 2.382-nik naatsorsugaapput, assigalugu 6,6 % nuna tamakkerlugu sulisut katinnerannit.

Taassuma saniatigut aalisarnermik inuussutissarsiuteqarnerup pilersittarpai toqqaannanngitsumik suliffeqarfiit assigiinngitsut amerlanersaasa suliffissaqartilersarneri, inuussutissarsiutip sulisuisalu

Naalakkersuisut aalisarneq pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu Inatsisartunut Nassuiaat

pisiasanik kiffartuussinernillu pisisarnerisigut. Toqqaannangitsumik suliffissaqartitsilersarneq naatsorsoruminaappoq. Nunap suliffissuaqarnera ataatsimut erseqqissassagaanni ullumikkut ataatsimut suliffissaqartitsineq nuna tamakkerlugu sulisut arfinilerarterutaata tungaanoorpoq sulisoqarnerullu pingajorarterutaa pisortat suliffiutaasa avataanniilluuni.

Taamaammat aalisarneq nunamilu tunisassiorfeqarneq aningaasarsiornermut sumiiffinni inuiaqatigiinnut aningaasarsiornermut suliffissaqarniarnermullu annertuumik sammeneqanngitsoor-sinnaangilaq. Taassumalu malitsigisaannik suli politikikkut aalisarneq tunisassiorfiillu isertitsissutaaniarnerat suliffissaqartitsinerallu sumiiffinni inuiaqatigiinnit ilungersuutigine-qartarpoq.

Aalisarnermik suliaqartut inuussutissalerisullu unammilleqatigiikkaluttuinnarnerat tunisassior-tut tuniniaasullu kattussorfigisaat pissutigalugu nunatsinni aalisakkanik tunisassior-tut pisariillisaajuartariaqarput aammalu ineriartortuartaqarlutik tunitsivissaqartuassagunik. Pingaartumik niuertarfiit allisaanissaminnik kissaateqartarnerat ineriartornermut sunniusimavoq. Niuertarfinniit tuniniaanerup annertusiarnertornera ilutigalugu tunisassior-tut kattussoriartuinnarput, taamaaliunngikkunimmi niuertarfiit ataatsimoortut alliartuinnartut sullissinnaanavianginnamikkut. Tamatumunnga assersuutissaalluartut tassaapput Skandinaviami immukkunnik tunisassior-tut, soorlu ARLA FOODS, kiisalu aamma neqikkunnik tunisassior-tut soorlu Danish Crown.

Aalisarneq nunarsuarmi akinut unammillertussaavoq, kisiannili inuussutissarsiut ingerlaavartumik pisariillisarneqartariaqarpoq ineriartortinneqartariaqarlunilu. Taassuma nassatarissavaa ilaatigut aalisarneq ikinnerusunit naleqqunnerusunillu aallunneqartariaqarmat. Taamatut ineriartorneq nunami suliffissuarni aamma takuneqarsinnaavoq. Pingaaruteqarluinnarpoq inuussutissarsior-nikkut politikkeqartoqassanngimmat aalisarnermi inuussutissarsior-teqarnerup suli ineriartorfigisinnaasaanut avammullu tunisassiornermi isertitsissutigisartakkanut ajorseriaateqartitsisussamik, sumiiffinni politikikkut eqqarsartariaaseq siunissamullu qaninnerusumut suliffissaqartitsiniarneq piinnarlugit.

Immap pisuussutai uumassusillit, taamaalilluni aalisarneq malitsigisaanillu suliffissuaqarneq, suli Kalaallit Nunaata aningaasaqarneranut toqqammaviupput. Aalisarnikkut kinguariarnerup Kalaallit Nunaanni aningaasat kaaviaarnerat tamaat sunnertar-paa. Taamaattumik pisariaqarpoq aalisarneq malunnaatilimmik kingunissalimmillu aaqqissuussaasumik siunissamut politikkeqartariaqarmat,

aalisarnerup nunarsuarmi niuernermut unammillersinnaasunngornissaanut pingaartutigut ineriartuutaalluni.

2.2 Aalisarnikkut politikki ilungersuutissat

Aalisarneq arlalippassuarnik ilungersuutissaqarfiuvoq. Tulliuttuni saqqummiunneqassapput pingasuinnik ilungersuutissanik aallaaveqarluni:

- Inuiaqatigiit aaqqissuusaanerannik allanngortitsineq
- Namminersortut pitsaannerusunik atugaqartinneqarnerat
- Piginnaanngorsaaqqiineq

Ilungersuutissanut tunngavissaapput, ullumikkut inuussutissarsiornerup atugarisai, siunissamilu atuuttussaasut.

A. Inuiaqatigiit aaqqissuusaanerannik allanngortitsineq

Nunami aalisagalerisunik suliffinni atortutigut ineriartortitsineq.

Nunatta isorartunerujussuata inuillu siammarsimanerata tunisassiorneq, siammaasarneq aammalumi tuniniaaneq innaallagissamik, imermik, aammalu kiassarnermik ”immikkuullarissumik ingerlanneqartarput”, tassa imaappoq illoqarfiit nunaqarfiillu tamarmik immikkut innaallagissiorfeqarput aammalu imermik pilersuiveqarlutik. Tamatuma kingunerivaa innaallagissiornermik tunisassiorfiit imminnut innaallagissap aqqutaanik attaveqannginnerat, taamaalillutillu ajornartoofinni imminnut ikiorsinnaasaratik.

Aalisakkanik suliffissuit annertuumik nukimmik imermillu atuiffiupput. Suliffissuarmik nutaamik annertuumik atuiffiusumik illoqarfinni nunaqarfinniluunniit aallartisaasoqartillugu ajornartorsiutaasarpoq nukimmik, imermik kiassarnermillu pilersuinissaq, tassami taakkunanga pilersuisooreersut piginnaasaat amigarajuttarmat. Aaqqiinissamullu periarfissatuaagajuttarpoq pilersuisinnaanermik annertusaanissaq, taassumalu ingerlannera akisusinnaallunilu piffissartornarsinnaasarpoq. Illuatungaani suliffissuarnik matusineq aamma teknikkikkut aningaasatigullu ajornartorsiutaasarluni, piginnaasaammi annertuallaalertarmata innaallagissiornikkut, imermik kiassarnermillu pilersugassanut annikilleriarsimasunut naleqqiullugit.

Naalackersuisut aalisarneq pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu Inatsisartunut Nassuiaat

Ullumikkut ajornartorsiutaalluinnartuq alla tassaavoq Sisimiuni Nuummilu umiarsualivinni atorneqartuni taleqqavissani usingiartarfinnillu inissaaleqingaatsiarneqarmat. Taamaanneratigut aalisariutit, umiarsualivinnik taakkuninga marlunnik annermik atuisuusut atorluarneqarnissaraluaat killilersimaartinneqarpoq.

Aalisarnermik inuussutissarsiteqarnermut tapiissutit

Tapiissuteqartitsisarnerit atuuttuusut iluarsiiqallarnertut pissuseqarajupput. Tamatigut isumaliutigilluagaasumik misissueqqaartoqarneq ajorpoq, tapiissutitut siunertat allatut iluarsineqarsinnaannginersut (soorlu atortorissaarutininik piniutinillu ineriartortitsinermit aammalu aalisariutinik nutarterinermit tapiissutit atorlugit). Tapiissutit tamatigut sulianut ilisimasalinnit tunngavilersorneqarneq ajorput, ingerlaavartumillu nalilersorneqarneq ajorlutik qularnaarniarlugu tapiissutit siunertaminnut atorneqarnersut. Tamanna tunngaveqarsinnaavoq makkunatigut:

- ataqatigiissagaangitsumik sammisamut ilisimasakippallaarneq
- tapiissutit sunniteqarnerinut nalilersuutissanik periuuseqannginneq sakkussaqaannginnerlu
- tapiissutitut siunertat tunngavilersorluagaanngimmata.

Tapiissutit ilaat aammattaq tassaasinnaapput ingerlatsinermit tapiissutit piffissamik killilimmik tapiissutigineqarnatik. Naalackersuisut takorluugaat pingaarneq tassaavoq aalisarneq inuiaqatigiillu aningaasaqarnerat iluanaarnartunngortinniarlugu ineriartortinniarlugulu tapiissutit piffissami kilillimmi taamaallaat atorneqartassasut, soorlu aalisarnermut tapiissutit pillugit Aningaasaqarnermut Ataatsimiititaliaq ataasiarani taama aalajangiisartoq. Taamaammat tapiissuteqartoqassappat tapiissutit siunnerfeqassappat, tunngavilersugaallutik, piffissami killilimmi atuuttussiaallutik, ataqatigiissaagaallutik, aqunneqarsinnaallutik aammalu inuussutissarsiummut pisortallu allaffissornerannut annerusumik allaffissornikkut nanertuutaassanatik.

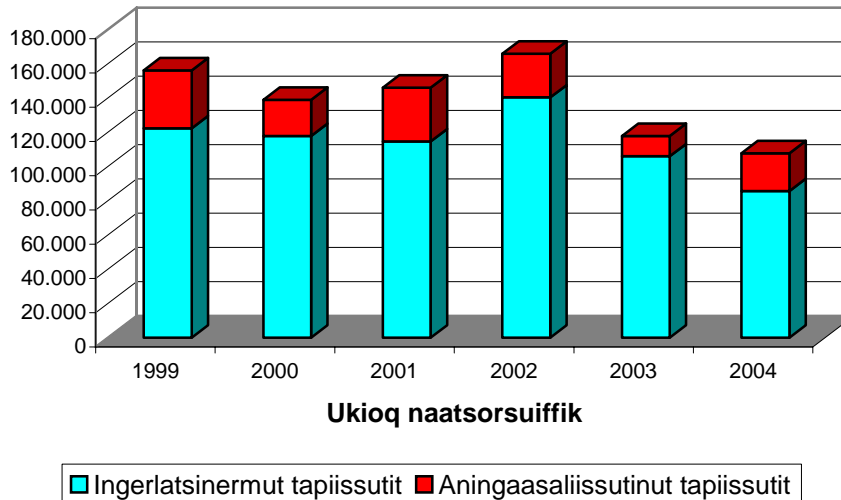
Ataani titartakkap nalunaajarpaa ukiuni arfinilinnik kingullerni aalisarnermik inuussutissarsiteqarnermi tapiissutit ineriartornerat, maluginiagassaavoq 2004-mi tapiissutit Aningaasanut Inatsimmit aallaaveqarmata suliniutillu ataasiakkaat naatsorsuutigineqartut nutaat, ukiunut allanut tapiissutitut atuinermi naatsorsuutit kisitsisaannit tunngaveqarput.

Erseqqissarneqassaaq ataani takutitassiami ilaanngimmata toqqaannartumik tapiissutit toqqaannangitsumillu tapiissutit, soorlu immikkut aalisakkanik suliffissuarnut akit appasitsitat ilaanngillat. Tapiissutit taakku ukioq manna 56,6 mio. kr.-it missaannik aalisakkanik tunisassiorfinnut naleqartutut missiliorneqarput (taakku innaallagissap, kiassarnerup erngullu akiisa

**Naalackersuisut aalisarnej pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu
Inatsisartunut Nassuiaat**

allangortinneqarnissaat pillugu Naalackersuisut siunnersuutaat tunngavigalugu ukiut tamaasa ikiliartuaartinneqassapput 2009-imi 27,2 mio. kr.-inik amerlassuseqalersussanngorlugit), tassa 2009-imi aalisakkanik tunisassiorfiit akinut nalinginnaasunut akiliutissaraluinut sanilliullugit.

Aningaasanut Inatsimmit aalisarnermut ukiumooortumik tapiissutit

Taamaaqataanillu pingaruteqarpoq nunani allani ineriartortitsinermit tapiissutaajunnartut ilisimasaqarfigilissallugit, soorlu Norgemi, Islandimi aammalu nunani EU-mut ilaasortaasuni, paasisallu taakku nunatsinni pissutsinut sanilliussinermit atorpeqarsinnaassapput, soorlu isumassarsiorfigalugit (takukkit soorlu Canadami, Islandimi, Norgemi, USA-mi aammalu EU-mi aalisarnermik aqutsinermit aningaasat immikkoortinneqarsimasut pillugit takussutissiat, nunatsinni ineriartortitsinermit, ilisimatusarnermut aqutsinernullu tapiissutinut immikkoortinneqarsimasunut sanilliullugit).

Aalisarn. aquts. aningaasartuutit imm. sanilliunn.				
Aalisarnermik aqutsinermit aningaasartuutit. (ilisimatusarn., aqutsineq, nakkutilliineq)=				
Naalackersuisuniit aningaasatigut tapiissutit 36% -ii				
OECD-imut ilaasortat aqutsinermit aningaasartuutaat katillugit = 20,2 mill. kr. (EU, USA, Japan = katinnerisa 69%)				
<i>mio. kr.</i>	Ilisimatusarneq	Aqutsineq	Nakkutilliineq	Katill. Aningaasart.
Canada	424,1	488,9	407,1	1.320,1
EU	1.878,6	956,7	2.144,9	4.980,2
Island	109,3	16,2	96,3	221,8
Norge	244,4	77,7	670,2	992,3
USA	1.639,0	1.946,6	1.380,0	4.965,7
OECD-mut ilaasortat allat	2.446,0	1.758,0	3.168,8	7.372,8
OECD katill.	6.741,5	5.244,1	7.867,4	19.853,0
% aningaasart. tamanit	34,0%	26,4%	39,6%	
Kal. Nun.	2,4	13,4	9,4	25,1
% aningaas. tamanit – Kal. Nun.	9,5%	53,3%	37,3%	

* 2002-03-imut eqqoriakkat 2000-01 tunngavigalugu aammalu OECD-imut ilaasortanit paasisat allat tunngavigalugit
**nunarput ilanngunnagu – agguaqatigiissinneri 2002-03-imi immikkoortitanik tunngavillit

Naalakkersuisut aalisarnek pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu Inatsisartunut Nassuiaat

Piginnittoq- oqartussaassuseqartullu

Aalisarnermut Piniarnermullu Pisortaqarfik, Inuusutissarsiornermut, Nunalerinermut Suliffeqarnermullu Pisortaqarfik aamma Ineqarnermut Attaveqarnermullu Pisortaqarfik aalisarnermut oqartussaassuseqarfik ingerlappaat, Namminersornermulli, Aatsitassanut Inatsiseqarnermullu Pisortaqarfik piginnittut Namminersorerullutik Oqartussat aalisarnikkut ingerlatseqatigiiffii Royal Greenland A/S aamma Nuka A/S ingerlallugit.

Taamaammat avatitsinnut pingaartumik allamut aalisarnikkut massakkut ingerlatsilerumaartus- sanulluunniit taamaannera pitsaangitsutut isigineqarsinnaalluni, unammilleqatigiit piginnittut oqartussaasutullu ingerlatsisuunera pissutigalugu. Apeqquserneqartuaannarsinnaavoq Namminersorerullutik Oqartussat piginnittut oqartussaassusermik isumaginninnermini ilumut kinaassusersiunngitsumik immikkoortitsinngitsumillu suliffeqarfiit sullinnerai. Taamaalillunilu inuusutissarsiornerup Namminersorerullutik Oqartussanut pisinnaassuseqarnerannut sullissinerat tatigiunnaarsinnaammagu. Taassuma saniatigut innuttaasut paatsuungassutigissavaat, aalisarnermi suliffeqarfiit Namminersorerullutik Oqartussat suna pisortat pigineraat sunalu namminersortut pigineraat.

Royal Greenland A/S aamma NuKa A/S ukioq 2004-p tungaanut suliassat amerlasuut ingerlassimavai qulakkeerniarlugu tunitsiviit suliffeqarfiillu ingerlaannarnissai Nammi- nersorerullutik Oqartussat sumiiffinni assigiinngitsuni isumaqatigiissutigisimasai aallaavigalugit. Suliassat inuiaqatigiinnit soqutigineqarluartut aningaasarsiornerinnaq siunertarlugu ingerlanniarneqarsinnaanngillat soorlu tunitsiviit aalisakkerivinnilu aalajangersimasuni ingerlatsinerit taamaattumik immikkut kiffartuussinernik isumaqatigiissuteqarnikkut ingerlatsiso- qartarpoq. Tamakku ingerlanneqarsinnaapput namminersortut suleqatiginerisigut aammalu Namminersorerullutik Oqartussat pigisaanik isumaqatigiissuteqarnikkut.

B. Namminersortut pitsaanagerusunik atugaqartinneqarnerat

Aalisarnermi ingerlatsinermi pingaartuuvoq, pisuussutinik ingerlatsineq eqqarsaatigissagaanni, aaqqissuussaasumik ataqatigiissaartariaqarmat, sukkasuumik sunniuteqartumillu aaqqissuunneqar- sinaasumik, taamaalilluni inatsisiliornerit tamatumunnga atatillugu maleruagassat pilersinneqartussaammata, avatangiisillu allanngornerinut tulluarsartuaannartussaammata, aalisarnerlu sunnertarlugu. Aappaatigut maleruagassat allanngorarpallaanngitsut naatsorsuutigineqarsinnaasut piffissamilu sivisuumi atuuttut anguniagaasariaqarput, aappaatigulli

Naalakkersuisut aalisarnej pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu Inatsisartunut Nassuiaat

maleruagassat allanngorarsinnaassuseqartariaqarput taamaalilluni aalisarnej pissutsinut siunertaqanngitsumik unittoqqunagu.

Aalisarnermut aqutsinermut suliassat pingaarutillit aamma ilagisaat tassaavoq maleruagassat atuisartunit atoruminartuutilluarnissaat, taamaasilluni atuisartunit tamanit paatsuunganangitsumik piginnaatitaaffejarnej qulakkeerumallugu. Anguniagaasariaqarpoq suliassat nalinginnaasut sularinerini inerisarnejqassasoq qarasaasiat atorlugit sullissineq, taamaalilluni suliassat sukkanerusumik sunniuteqartumillu atugassarititaasut iluini naammassineqarsinnaaqqullugit.

Sumiiffinni aalisarnej ingerlanneqarpoq ukiualunnguit ingerlanerinnaanni kiassuttip allanngorneratigut annertoorujussuarmik aalisarsinnaassuseqarnermik allannguisinnaasartumik, taamaattumik pisariaqarpoq aalisarnikkut ingerlatsineq ineriartornermut malinnaajuartissallugu.

Aalisarnermit tunisassiat annertunerpaartaat nunatta avataanut tunineqartarput. Taamaattumik aalisarnerup piunerani 100 %-imik niuffaffik akillu pissarsiarineqarsinnaasut aalisarnermik akilersinnaassuseqalersitsisut isumalluutigineqarput. Taamaattumik aalisarnej niuernermit pissutsinut nalimassartuartaqarpoq.

Aalisarnermi pisariaqartitanit aalisarnermik ingerlatsineq eqaallisarneqassappat, pisariaqarpoq politikikkut suliassat kiisalu teknikkikkut allaffissornikkullu apeqqutit immikkoortinneqarnissaat. Tamanna tungaveqarpoq teknikkikkut allaffissornikkullu apeqqutit allat ullumikkornit ingerlatsinermit allami immikkoortumi ingerlanneqartariaqarmata. Taamaalinikkut sullissineq eqaannerulissaaq kiisalu sullissineq sukkanerulissalluni. Politikikkut apeqqutit politikkerinit ingerlatsinermit qaffasinnerusumi ingerlanneqartalissapput.

Aalisarnej maleruagassatigut ingerlanneqartoq qularnaarniarlugu kiisalu paasissutissat pisariaqartut aalisarnermit katersorsinnaajumallugit, pilersinneqartariaqarpoq nakkutilliiffik ataqqisaasoq pisinnaassuseqarluartorlu, sukkasuumik sunniuteqarluartumillu paasissutissat tatiginassusillit atuisartunut tunniunneqarsinnaaqqullugit.

C. Piginnaanngorsaaqqiineq

Kalaallit Nunaata nunat tamalaat akornanni suleqataanissaminut periarfissai marlungorlugit ima isikkoqarsinnaapput:

- a. Kalaallit Nunaata pisuussutit aalisarnermit suliffissuaqarnermilu pingaartitat kisingajammi pigai.

b. Aalisarnej aningaasarsiornikkut imminut napatittoq annertunerujuartuinnartumik nunarsuarmi unammilleqatiginnermiikkiartuinnartoq.

Siunissami aalisarnerup inuiaqatigiit aningaasarsiornernanni pitsaaqutinut annertunerpaamik qularnaarneqassappat, kalaallit sulisuisa aalisarnermi aalisakkanillu suliffissuaqarnermi sulisutut piginnaasaqassutsit pisariaqartitat pitsaanerpaamik malinnaaffigineqartariaqarput. Aalisarnej suli pingaarnertut imartatsinni ingerlanneqarallassaaq. Inuiaqatigiit tunngaviusumik pinngortitami pisuussutinut piginnittuuppata, qanoq atorneqarnissaannut piunasaqaateqarsinnaasariaqarput. Nunarsuarmi unammillernerup naammassisaqarluarsinnaaneq pisariaqalersissavaa annertusassallugu, avataani nunamilu tunisassiornerni, taamaalilluni annertunerusumik teknologi nutaaq suni tamani atorneqartariaqalerluni. Kingunerissavaalu sulisut ilinniarsimanngitsut annertuumik naatsorsuutigisariaqarmat ilinniarsimasunik immikkulluunniit ilinniarsimasunit taarserneqarnissaat. Taamaattumik pingaaruteqarluinnarpoq, siunissami kalaallit sulisartui suli annertunerusumik sulisuusinnaasariaqartut, aammalu inuussutissarsiut sulisuni pitsaasunik pissarsisinnaasariaqartoq.

Avataasioorneq - pingaartitassat

Malunnaatilimmik annertunerusumik kilisaatini avataasiutini angisuuni kalaallit sulisinnaasut atorneqarnerunerusinnaalluarput. Angallatini tamakkunani inuppasuit nunanit allanit inuttanngortinneqartarput. Tulliuttuni nalilerneqassaaq pisariaqartitaviit aammalu kalaallinit ilinniarsimasunit avataasiutini sulisorineqarsinnaasut. Avataasioorneq ukiuni makkunani iluanaaruteqarniarnikkut ilungersunartorsiortinneqarpoq, pingarnerusumik raajat akiisa appariartornerannit. Annertuumik eqqartorneqarmat naak annertoorujussuarmik avataasiutini kilisaatinik aningaasaliisoqaraluartoq, soorunalimi pingaaruteqarluinnassaaq umiarsuit piginnaassuseqartunik inuttaqarnissaat.

Inuttanut piunasaqaatit annertusiartuinnarput, aquttunut, maskiinalerisunut aammalu tunisassiortunut. Kalaallinik amerlanerusunik sulisoqartariaqarnera anguniarneqassappat ilinniartitaaneq sulisussarsiortarnerlu isigineqartariaqarput kiisalu umiarsuaatilinnit sapinngisaaq naapertorlugu tulluurtunik pisinnaalluurtunillu sulisuminnit paarsilluurtariaqarnerat, matumani ilanngullu aaqqissuussaasumik inuttanit naammasserlaanit qaffakkiartortitsineq. Soorunalimi inuttanut aamma piunasaqaateqarpoq.

Naalakkersuisut aalisarnej pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu Inatsisartunut Nassuiaat

Pingaarteqartua soorunami tassaavoq inuiaqatigiit suliffeqarfiillu ingiaqatigiillutik piumasaqaatinik naamassinniniaqatigiissallutik nunaqavissut sapinngisaq naapertorlugu aningaasarsiornikkut iluaqutissaqarniassappata. Ajornartorsiutip qaangerniarnerani tamat akisussaaqataapput.

Sinerissap qanittuani aalisarnej - ilungersuutissat

Sinerissap qanittuani aalisarnej allanngorfissani tikilluinnarpa. Nioqutissiat akiisa appasinnerujussuat pissutigalugu amerlasuunut aalisarnej akilersinnaajunnaareersimavoq. Inuttat ullumikkut akissarsiakinnertik pissutigalugu, amerlasuut suliffissaminnik allanik nunami ujaasilersimapput. Sinerissap qanittuani aalisarnermi inuttat qimarratilersimapput, inuussutissarsiullu inuttakippallaarpoq. Ullumikkut aalisartuulersartut ilinnialersartunit ikinnerupput. Taamatut aamma ippoq piniartutut inuussutissarsiuteqarneq. Taamaattumik pisariaqarpoq allatut eqqarsarnissaq, aalisarnej akilersinnaasunngoqqullugu. Aalisariummi inuttat amerlassusia ikilisiaqarpoq inuttamut ataatsimut akissarsiak amerlaneroqqullugit. Tamassumalu pisariaqartippaat atortorissaaruteqarnerup annertunerusumik atugaanissaa, assersuutigalugu aalisariutini mikinerusuni ningittakkersuutit atorneqartariaqarnerat. Ilutigitillugu angallatini atortorissaarutit pisortanillu nakkutigineqartariaqarnerat annertuumik ineriartorpoq. Atortorissaarnerulernerup kingunerivaa annertunerusumik ilinniartitaanissaaq. Taamaattumik ilinniarsimassutsip qaffassarnissaa ilutigitillugu pisariaqarpoq, taamaalilluni piginnaassuseqartunik aalisarnermi inuttaqarnissaaq annertusineqassaaq.

Sinerissap qanittuani ilungersuutissaaq tassaavoq annertunerusumik aalisarnermut soqutiginaatilimmut ilinniarfissanik periarfissaqarnissaaq aammalu periarfissanut taamak ittunut aalisariutini inuttat ilaasa periareersimannginnerat.

Aalisakkanik suliffissuit - ilungersuutissat

Aalisakkeriviit ineriartornerat aamma uninngaannngilaq. Nunami suliffissaqarniarnej tunisassioriaatsinik nutaanik atortorissaarnerulernerneq pissutigalugu annikilliartorpoq, nunarsuarmilu suliffissat allanngornerat pissutigalugu, tunisassiorfiit annertuumik sulisussaqaqarnermik pisariaqartitsisut nunami sulisut akissarsiaannut appasiffiusunut nutserarput. Taamaattumik suliffissat aalisarnermi suliffissuaqarnermi kiserngoruttut annertujartortumik sulisunut pissutsinut allangortartumut tulluarsarsinnaanerat piumasarilissavaat, annertusiartortumillu atortorissaarutit ineriartornerisa niuernerullu pissusii naalagarineqalissallutik.

Naalakkersuisut aalisarnej pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu Inatsisartunut Nassuiaat

Aalisakkanik suliffissuarni piginnaangorsaaqqiinerni ilungersuutissaq pingaartumik tassaavoq, ukiup qanoq ilinera apeqqutaalluni annertuumillu sulisut taarseraaffigisaannik suliffissaqartitsigajuttarmat, ataqatigiinngitsumik ilinniartitaaniarneq kiisalu piginnaangorsaaqqinninnernut piareersimannginerit pissutigalugit.

Oqaluuseriuartariaqartut ilaagaat aasaanerani (aalisagaqarfiani) aammalu akissarsiffinni sulisussaaleqisarnej immami nunamilu. Taamaannerata tunisassiornej pitsaanngitsumut saatittarpaa, kinguneqartilersarlugulu akunnattoornernik naammassisaqarsinnaassutsip ajorseriarnernik. Ilimanangilaq ajornartorsiutinut aaqqiissutissamik imaaliallaannaq nassaarsinnaanissaq, kisianni atortorissaarnerunissaq, naalakkersuinikkut, ilinniartitaanerit aammalu atortulersuutitigut aaqqiissutigineqarsinnaasutigut isumaliutigineqartariaqarput.

KAPITEL 3. TAKORLUUKKAT NALEQQALLU

Ilungersuutissat sammineqassapput pingasuviit taakku siuliani eqqaaneqartut aallaavigalugit. Ilaat sammineqassallutik takorluukkiummut imaluunniit takorluukkiutanut tunngatillugu. Takorluugaq anguniaraanni annertuumik pitsanngorsaasoqartariaqarpoq ilaatigut tunngaviusumik allanngortitsisoqartariaqartassalluni – aalisarnermi atugassarititaasuni. Takorluukkat tamarmik tassaapput malunnaatilimmik atugassarititaasussat kiisalu sakkussat nassaarineqartut. Tassaviupput sinaakkutissat, soorlu sakkut, atorneqarsinnaasut iluarsineqarsinnaasullu, anguniakkat anguneqassappata. Anguniakkat anguniarnerini nalerassat inissinneqarsimapput qanoq aammalu qaqugu anguneqassanersut tunngavigalugu.

Immikkoortuni tulliuttuni takorluukkat saqqummiunneqassapput kiisalu Kalallit Nunaannut aalisarnermut politikkimut nalerarineqassallutik.

3.1 Inuiaqatigiit aaqqissuussaanerannik allanngortitsineq

Atortulersuuteqarneq

Takorluugaq

Atortulersuuteqarnerit pilersinneri ingerlanneqarnerilu sinaakkusersorneqarsimapput taamaalilluni, kalaallit inuussutissarsiorneranni siunissaq ungasinnerusumut aningaasalersuisinaannerit pilersaarusionerqarsinnaallutik atortulersuutit periarfissaasut naapertorlugit

Anguniakkat

Atortulersuuteqarnermut pisortanit aningaasalersuineq piffissamut siviisuumut pilersaarusionerqassaaq, kiisalu atortulersuutit ingerlanneqarnerini tapiissuteqartoqassatillugu periuusissat.

Attaveqaatinut sapinngisamik akikinnerpaamik tunniussisoqartassaaq.

Attaveqaatit ineriartortinneranni inuussutissarsiutit pisariaqartitsinerat nunassittarnermullu pingaarnernut pilersaarutit eqqarsaatigineqarput.

Attaveqaatinut tunniussat pisortaneersut atoreranni pisiarinerannilu piffissamut ungasinnerusumut akinut politikkimik aalajangersaasoqassaaq.

Naleqqat

Pisortani namminersortunilu aningaasartuutit agguataarneri

Pingaarnerusumik atortulersuutit pilersitaanerat ingerlannerallu sinaakkutissat aallaavigalugit pisortat isumagissavaat. Pingaarnerusumik sinaakkutissat tassaasinnaapput inatsisit maleruagassallu, qularnaarisussat atortulersuutit atasinnaassutaat aammalu ingerlanneqarluarnissaat

Naalakkersuisut aalisarneq pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu Inatsisartunut Nassuiaat

kiisalu avatangiisinut piumasqaataasut, nunat tamalaat akornanni maleruagassat isumaqatigiissutillu il.il., taassuma saniatigut pisortat namminersortunut atugassaritissavaat atortulersuutit pioreersut.

Atuisut qulaani taaneqartut saniatigut atortulersuutit nutaat pilersinneqarneranni ingerlanneqarnerannilu aningaasartuutit annikinnerpaat aallaavigissavaat.

Sanaartukkanut aningaasartuutitut sanilliussilluni Kalaallit Nunaannilu attaveqaatit ingerlanne-
rannut ilinniartitsisarneq eqqunneqassaaq.

Attaveqaatinut annertunerusumik aningaasartuutit atitunerusumik naliliiffigineqassapput, tassami aalisakkanut suliffissuaqarnerup pisariaqartinneqarnerata kisimiilluni mittarfinnut takinernut, aqqusinernut, umiarsualivinnut allanullu aningaasaliissutit pitsaanerulersissanngimmagit, kisiannili peqataanik immikkoortut allat pisariaqartinneqarnerat peqatigitillugit isigineqartariaqarlutik.

Attaveqaatinut aningaasaliissutit ingerlaavartumik naliliiffigeqqinneqartassapput, ingerlatsinerup isumannaatsuunissaa, aserujaatsuunissaa inuiaqatigiillu aningaasaqarnerat qulakkeerniarlugit.

Naalakkersuisut atortulersuuteqarnermut atortulersuutillu ingerlanneqarnerinut tapiissutitigut pilersaarutaat

Pisortat atortulersuutitut pilersitsinermut ingerlatsinermullu aningaasartuuteqassappata, pingaarnerusumik sinaakkutip saniatigut, tamanna pissaaq pisortat pilersaarutit ilisimappatigit piffissamilu sivisuumik atuutissappata, taamaalilluni namminersortut atortulersuutini piusuni aningaasaliissuteqarsinnaanermut pilersaarusiorsinnaaniassammata.

Nukissiorfiit maanna ukiunut qulinut pilersaaruteqarpoq innaallagissiorfinnut, imermut pilersuinermut aammalu kiassarnermut pilersitsinissanut nutaanut aammalu iluarsartuus-
seqqinnernut. Ukiunut qulinut pilersaarutip aallaavigaa maanna ineriartorneq aallavigalugu
atuinissamut missingersuinerit. Ukiunut qulinut pilersaarummi aallaavigineqanngillat annertuneru-
sumik atuisussamik suliffissuartaariataarnissaaq.

Annertunerusumik innaallagissamik imermillu atuinissamik pilersitsisoqassappat pisariaqarpoq suliffissuup pilersaarutigineqartup atuinerunissaanut naatsorsuutinik siumoortumik pinissaq.

Nalilersorneqarpoq annertunerusumik innaallagissamik imermillu atuinissamik aalisakkanik suliffissualiorniartoqartillugu ukioq ataaseq siumut pilersaarutit Nukissiorfimmit tiguneqareer- nissaat pisariaqartoq.

Piffissamut sivisunerusumut pilersaaruserneq

Namminersortut aalisakkanik suliffissuarni pilersitsinerminni aningaasaliissuteqarnertik isummerfigisariaqarpaat aningaasaliissagamik tunisassiornermut aningaasaliissuteqarnermullu ungasissumut. Pilersaarutit piffissamut ungasinnerusumoorneri pingaaruteqarluinnarput. Aalisarneq sinaakkusiussatigut taamaallaat siunertaqarluarsinnaavoq, pisortat sinaakkusiussamik piffissamut ungasissumut pilersaaruseripata.

Pisortat akulerunnerannik unammillernermut akornutaasinnaasumik annikillisaaneq

Piffissamut sivisuumik pilersaarusernerup aamma siuarsartarpaa aalisarnerup iluani tamani atugassaritaasunut assigiissaarineq. Pisortat aningaasalersuinerat ingerlatsinermilu tapiissutaat, piffissami sivikitsumi aalajangiunneqartartuni pinngitsoorsinnaanngilaat unammillernermut akornusiisinaaneri. Naalakkersuisut atortulersuutinut ingerlatsinermi tapiissuteqartassappata piffissami siviisuumi pilersaarusernertalimmik aatsaat pisassaaq, pisortat aningaasalersuineranni aningaasarsiornermi unammilleqatigiinnermut akornutaasinnaasut annikillisarumallugit.

Naleqqat timitallit

Ukioq 2005 qaangiutsinnagu makku aqutissiuunneqareersimassapput:

- Aalisarnerup iluani pitsaassusillit avammut tuniniarnerini akornutaasinnaasunut misissuinissaq, assersuutigalugu; aalisakkanik qerinngitsunik tuniniaasinnaalernissamut misissuinissaq naammassereersimassaaq.
- Umiarsualiviit annertusarneqarnissaannut pilersaarut akuerisaasoq.
- Innaallagissamut imermillu annertusaanissamik pilersaarut.
- Atortulersuutinut akeqartitsinerit aalajangerneqartarnerannut periuusissat aaqqissugaanerallu.
- Naalakkersuisut angallannermut atortulersuutit aningaasalersornerannut angallannermilu ingerlatsinermi tapiissutinut ataatsimoortumik pilersaarutaat.

2006 qaangertinnagu makku naammassereersimassapput:

- Imermut atornikumut aammalu avatangiisinut pilersaarut aalisarnermik inuussusissarsiuqeqarnerup iluani naammassereersimasusaaq 2006 naatinnagu.

Aalisarnermut inuussutissarsiuqeqarnermut tapiissutit

Takorluugaq

Tapiissutit taamaallaat atornejassapput piffissami aalajangersimasumi aalisarnerup iluani inuiaqatigiillu aningaasarsiornerat imminut akilersinnaassuseqartoq ineriartornerlu siuarsassappagit.

Anguniagaq

Tapiissutit siunertaqarluassapput, toqqammavilersorluarlutik, killissaqarlutik, ataqatigiissarneqarlutik nakkutigineqarsinnaallutillu aammalu inuussutissarsiornej pisortallu allaffissornerat annertunerusumik allaffissornikkut suliakkersussanngilaa.

Naleqqat

Takuniarlugu takorluukkamut anguniakkamullu tapiissutit atuuttuusut naapertuunnersut misissueqqissaartoqassaaq. Ilutigitillugu ammaffigineqartariaqarpoq tapiissutit allanut takorluukkat anguniakkallu naammassisinnaappatigit tunniunneqarsinnaaneri. Suliniuutit tassaasinnaapput misileraalluni aalisarnerit niuernermet pisarineqarsinnaasut, nioqqutissiornermulluunniit il.il soqutiginaateqarsinnaappata.

Tapiissutit tassaassapput:

- Siunertaqarluartut anguneqartusaaq nassuiarluarsimassaaq.
- Nassuiarluarsimassaaq, soorlu misissorneqarluni angusassaaq allatut ingerlanneqarsinnaasoq.
- Piffissami killilimmi tunniunneqartassapput, tassa tapiiniaannarluni tapiisoqassanngilaq kisiannili ineriartortitsineramik siunertaqarluni ingerlatsinerusaaq.
- Ataqatigiissuussapput, taamaalilluni ineriartortitsineramik ingerlatsiviussallutik. Ataatsimut angunigaqatigiinnermik isumaqatigiittoqarsinnaavoq.
- Aqunneqarsinnaassapput, tassa nalilersorneqarsinnaalluni siunertamullu naapertuunnersooq nakkutigineqarsinnaalluni.

Naalakkersuisut aalisarnek pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu Inatsisartunut Nassuiaat

- Tapiissutit innuttaasunut allaffissornermullu artukkiissanngillat, soorlu tapiissutitik atuineq Namminersorerullutik Oqartussanut allaffissornerulernermik kinguneqas-sanngilaq.

Aalisarnerup iluani suliffeqarfiit Namminersorerullutik Oqartussat pigisaat

Namminersorerullutik Oqartussat pingaarnertut anguniagaat tassaavoq, suliffeqarfiit Namminersorerullutik Oqartussat pigisaat suliamik pikkorissuseqartunit ingerlanneqassasut, taamaalilluni namminersortut aningaasalersueqataasut ilanngussinnaanissaat pisinnaaniassamat – naak suliffeqarfimmi tassani maannakkuugallartoq namminersortunngorsaasoqalinngikkaluartoq. Taamaalilluni suliffeqarfiit siulersuisoqarnerisigut siunertaavoq ingerlatsisoqarsinnaaqqullugu Namminersorerullutik Oqartussat saniatigut aamma piginneqataasinnaasunut pilerinartooqqullugit.

Naalakkersuisut taamaalillutik manna aallaavigalugu Royal Greenland A/S-ip siulersuisui kaammattorpaat misissuequllugit, apeqqutitik tunngavigineqarnerusussanik tamakkerlugu ilaannakortumilluunniit suliffeqarfiup namminersortunngorsaaniissamat misissuinissamat kiisalu piffissaliinermik, namminersortunngorsaanermilu ilusiliinissamik. Naalakkersuisut Royal Greenland A/S-imut nalunaarutigaa, takorusullugu suliffeqarfissuaq taamaalisoqannginnerani aamma suleqatigiinnermi ilusinik assigiinngitsunik aammalu sulianut aalajangersimasunut namminersortunik allanik piginneqatigeeriaatsinik isumaqatigiisuteqassasoq, suliffeqarfissuup nalilissappagu tamanna suliffeqarfissuarmut ilusilikkamik aaqqissuussaasumik niuernikkut pitsaaqutaasunik kinguneqassasoq.

Takorluugaq

**Atugassarititaasut pisariaqartut pilersinneqarsimapput, taamaalilluni
Namminersorerullutik Oqartussat suliffeqarfinnik piginnittuunatik, niuernikkut
tunngavissaat namminersortunit suliarineqarsinnaagaangata**

Anguniagaq

Misissueqqissaarnermik aalangernissamullu tunngavissanik piareersaasoqassaaq suliffeqarfimmut aalisarnermik ingerlataqartunut Namminersorerullutik Oqartussat pigisaannut. Namminersortunngorsaanermi misissoqissaakkat suliarilluugaassapput, taamaalilluni tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit suliffeqarfinnik namminersortunngorsaanermi kingunerisinnaasai ilisimaneqarluarniassammata

Naalakkersuisut aalisarneq pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu Inatsisartunut Nassuiaat

Misissueqqaarnerit ilaatigut tassaassapput:

- Pissutsit suussusaannik iternga tikillugu misissuinikkut, suliffeqarfiup tamakkerluni ilaannakortumilluunniit namminersortunngorsarnerani sunniutaasinnaasut pillugit.
- Suliarilluarneqarsimassapput, taamaalilluni suliffeqarfiup tamakkerluni ilaannakortumilluunniit namminersortunngorsarnerani kingunerisinnaasat qulaarneqarsimassallutik.
- Suliffissuit piginnittuinit suliarineqassapput aamma / imal. akuerineqassallutik.

Naalakkersuisut kissaatigaat Royal Greenland imaalillugu ingerlanneqassasoq, namminersortunngorsarnissaanut naleqquttunngorlugu. Taamaattorli ingerlatseqatigiiffiup tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit namminersortunngorsarnissaanut kiisalu namminersortunngorsaanissap qaqugu pissaneranut qanorlu iluseqarnissaanut tunngaviusumik aalajangiinissamut misissueqqissaarnerit taaneqartut utaqqimaaqaartariaqarput. Naalakkersuisut Royal Greenland A/S-imut nalunnaaarutiginiarpaat, Royal Greenland A/S-imut misissueqqissaarnerit namminersortunngorsaanerillu Naalakkersuisut misissueqqissaarnerannut qanimut utaqqisariaqartut imaluunniit ataqatigiissaartariaqartut.

Naleqqat

Pisortat pisussaaffii

Pisuussutit uumassusillit pingaarnerusumik anguniakkat nungusaataanngitsumik atuineq naapertorlugu ingerlanneqartariaqarput aammalu annertunerpaamik inuiaqatigiit aningaasarsiornerannut iluanaarutaallutik.

Anguniagaq tamanna inatsisiliornikkut anguneqassaaq aalisarnerullu ineriartortinneqarneranut aqutissiuussisuussalluni, pisuussutinik atuinikkut aammalu aningaasatigut iluanaaruteqaatigineqarsinnaasut qaffasinnerpaaffissaa anguniarlugu, naatsersuutigineqartutut Inatsisartuni 2005-imi aalajangiiffigineqartussami.

Oqartussaassuseqarneq inuussutissarsiorneq biologillu siunnersuinerat qanimut suleqatigalugu ingerlanneqassaaq. Taamaalilluni ilisimatuussutsikkut piviusorsioertumillu Aalisarnermi Siunnersuisooqatigiinni soqutigisaqatigiillu isumasioqatigiiffigissavaat, oqartussaasunut pingaaruteqar-

tumik siunnersuisutut. Tamatumunnga periuusissat inissitsiterneqassapput aalisarnermut inatsisip 2005-imi allangortinnerani.

Oqartussaassuseqarnerup pitsanngorsarnera

Kinguneqarluartumik piffissamilu ungasissumut politikkip toqqammavigissavaa, ingerlatsisus-
saatitaasoq tunngavissinneqarpat pisuussutit aningaasarsiornikkullu suliniutinut kingunerisinnaa-
saannut naliliisinnaassalluni. Tamanna aallaaveqartaqariaqassaaq, aalisarnermik ingerlataqartut
akisussaassusermik peqataappata, paasissutissanik soqutiginaatilinnik tunniussaqaarsinnaanikkut
aalisarnermut oqartussaassutsip ingerlannerannut atugassanik. Tamanna pisinnaavoq nammineq
piumassuseq aallaavigalugu isumaqatigiissuteqarnikkut imaluunniit pisortat pisinnaatinneqar-
neratigut (inatsisiliornikkut). Naalakkersuisut kajumigineruaat inuussutissarsiortut oqartussallu
nammineq kajumissuseqarnerat aallaaviussappat. Tamatumani inatsisit eqqunneqarnissaat
pisariaqartinneqalissappat, aalisarnermik inuussutissarsiuteqartut paasissutissiissutaasa tunniun-
neqarnerata misissorneqarnerat akuersissutinut piumasaqaataasinnaanersoq aammalu fabrikkut
tunisassiorfiusut tunisassiornermut akuersissutaannut piumasaqaataasinnaanerat misissorneqas-
sapput.

Taamaattumik pingaaruteqarpoq oqartussat pisinnaassuseqarluarnerat nalornissutigineqassan-
ngimmat, aalisarnikkut suliffeqarfiup pisortanit pigineqannginnerisigut suliffimmut taassumunnga
iluqaataasussamik ingerlatsisoqartoqartariaqarpoq. Allatut oqaatigalugu oqartussaassuseqarnerup
nukittorsarnissaanut pisariaqarpoq inuussutissarsiummut siammasissumik ammasuunissaq.

Niuernerpalaartumik ingerlatsineq

Assigiinngitsutigut niuernerpalaarnermik ingerlatsineq atorpeqarsimavoq, annertunerusumillu
oqaatsip isumaa isumaqatigiissutaarpasigami. Tassunga atatillugu pingaaruteqarpoq naqissusis-
sallugu, niuernerpalaartumik ingerlatsinerni pisortat aningaasaataat tapiissutit ingerlatsinermut
taamaallaat atorlugit suliffeqarfik ingerlassanngimmat. Assersuutigalugu nukissamut akit
appasitsinneqarnerat pissutigalugu oqartoqarsinnaanngilaq niuernerpalaartumik ingerlatsisoqartoq,
illuatungaani toqqaannartumik tapiissutit, tamatuma kingunerisaanik ingerlatsinermi sinneqar-
toortoqarluni, taavalu niuernerpalaarnermik taanagu. Allatut oqaatigalugu tapiissutit
pingaaruteqarluinnarpoq tamatigoortumik tunniunneqartarnissaat, tamanna suliamut aalajangersi-
masumut siunnerfeqaraluarpalluunniit imaluunnit suliffeqarfimmut aalajangersimasumut.

Pisortat piginnittutut inissisimanagerat

Pisortat piginnittuunerat ingerlanneqassaaq piviusorsioortumik aammalu suliamut ilisimasaqarluarnikkut, taamaalilluni suliffeqarfiit siulersorneqarnerat inatsiseqarneq atuuttoq naapertorlugu siulersorteqarnerat pisussaaffinnik naapertuunniassammat.

Naleqqat timitallit

Royal Greenland A/S: Ukioq 2005 naatinnagu Naalakkersuisut misissueqqaarneq pillugu iliusissatullu pilersaarummik saqqummiussissapput, tassanilu suliffeqarfiup tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit namminersortunngorsarneqarnissaa isummerfigineqassalluni. Pingaaruteqarpoq namminersortunngorsaasinnaaneq peqqissaarullugu piareersarneqarnissaa – tassunga ilanngullugit inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut aalisarnikkullu politikkeqarnermi kingunerisinnaasai.

Nuka A/S: Nuka A/S-ip KNI Pilersuisoq A/S-imut ilanngunneqarsinnaanera isummersuutigalugu aallartinneqarpoq, KNI Pilersuisoq A/S-illu ataani nunaqarfinnut assartuinerit katiternissaat ilanngullugu isummersuutigineqarluni. Aalajangiiffigineqareerpoq Nuka A/S-ip tunisassiorfiutaasa ilaat najukkani ingerlateqatigiiffinnit tiguneqarnissaat, peqataanillu tunisassiorfinnut taakkununga ingerlatsinermut tapiissutit atorunnaarsillugit. Tunisassiorfiit taakku tunisassiaminnik Nuka A/S-imik suleqatigiinnissamik isumaqatigiissusiornermikkut tuniniaaffinnut tuniniaalernissaat isummersorfigineqarpoq, piffinnilu periarfissanut pilersaarutit pisariaqartinneqartut naammassillugit kiisalu aningaasaqarneq pitsaasumik aqulerlugu. Nunaqarfinni tunisassiorfiit nunaqarfiillu angallavigineqarnerat kiisalu taakkunani kiffartuussinissamik isumaqatigiissutit siunissami aaqqissuunneranni pisariaqarpoq, unammillersinnaanermut apeqqutit eqqarsaatigilluarnissaat, ingerlateqatigiiffiit nammineq pigineqartut tunisassiorfiillu tunisassiornermi, piareersaanermi annikitsunillu nioqquteqarnermi ajortumik unammillinninnissaat piniarlugu.

3.2 Namminersortunut atugassarititaasut pitsaanerit

Takorluugaq

Kalaallit Nunaanni aalisarnej imminut napatittoq pisuussutillu iluaqutigineqarnerat nungusaataannngitsumik tunngaveqartumik ingerlanneqarluni. Kalaallit Nunaanni aalisarnikkut inuussutissarsiutip aalisarnikkut ingerlatsinerup pitsaanerpaamik akilersinnaasumik periarfissaqarnissaa, Kalaallit Nunaanni innuttaasunut amerlanerpaanut iluaqusiisinnaaqqullugu.

Anguniagaq

Aqutissiuutissallugit inatsisiliormerit ingerlatsinikkullu tunngavissat patajaatsumik, takorlooruminartut piffissamullu sivisuumik kalaallit aalisarnikkut inuussutissarsiuteqarnerminni iluanaarutigilluarsinnaasaat, tamaalilluni inuiaqatigiit aningaasarsiormerannut patajaatsumut iluanaarutaalluni. Anguniagaq tamanna aqutissiuutissagaanni pisariaqarpoq biologit siunnersuinerat pitsaassuseqarluartoq kiisalu nutaaliaasumik sunniuteqarluartumillu pisanik nalunaarsuineq nakkutilliinerlu.

Naleqqat timitallit

Inatsisitigut piffissaq sivisunerusumut aalisarnermut atugassarititaasut

Aalisarnermi inatsisitigut atugassarititaasut assigiartuussapput takorlooruminartuullutillu. Siunissami malunnaatilimmik aalisarnermi inatsimmit allannguisoqassatillugu suliariniarneqartarsapput ilaatigut ingerlatsinikkut aningaasartuutissat naatsorsorneri aalisarnerullu kingunerisinnaasai, ilaatigullu naatsorsuinerit Kalaallit Nunaanni aningaasarsiormerit allannguisoqarnerani kingunerisinnaasaat. Siunissami malunnaatilimmik aalisarnikkut inatsimmit allannguisoqartillugu aammattaaq annertunerpaamik periarfissaalluurtukkut ataavartumillu oqaloqatigiinnikkut aalisarnermut inuussutissarsiortunut aningaasalersuisuinullu ilisimatitsisoqartassaaq.

Raajarniarnermi kinguneqarsinnaasumik aningaasatigut naatsorsueriaaseq pilersinneqarsimassaaq 2004-p naannginnerani, saattuarniarnermi aamma uiluinniarnermi 2005-p naannginnerani, qalerallinniarnermi- aamma kapisilinniarnermut 2006-p naannginnerani, taavalu aalisarnerit allat niuernerpalaartumik aalisarnejartuni soqutiginaateqarsinnaasut 2007-ip naannginnerani. Kisianni kinguneqartussamik naatsorsueriaatsit pisariaqartippaat ingerlatsineq paasisutissanik pisariaqartunik peqarnissaa.

Pisassiissutit ataasiakkaat tunineqarsinnaasut pillugit ukiakkut 2003-mi Inatsisartut oqallinnerat nangillugu, 2004 naatinnagu paasisimasaqarluartut arlaannaannulluunniit pituttorsimannngitsumut ataatsimiitsitaliap aningaasarsiornikkut inatsiseqarnikkullu kingunerisinnaasaannik ataatsimut ullumikkut raajanut pisassiissuteqartarnerup allanngortinnerata kingunerisinnaasai naliliiffigissavai,

Naalackersuisut aalisarnej pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu Inatsisartunut Nassuiaat

tassani pisassat aalajangersimasut kalaallit pisassaat piffissami killeqanngitsumi atorneqarsinnaasut suliffeqarfimmut aalajangersimasumut nuutinneqarsinnaanissaat pillugu.

2005-imi upernaap ingerlanerani Aalisarnej pillugu Isumalioqatigiissitat Naalackersuisunit pilersinneqarsimasut aalisarnej pillugu naalackersuinikkut ingerlaasissap matuma imassai pillugit kaammattuuteqassaaq, aamma tamatumani nunatsinni aalisarnermi siunissami pisuussutit erniaannut akiliisitsiniarnerit pissarsissutaasarnerat, aalisarsinnaanermut akuersissutit, aalisariutit piginnittuisalu ilusilersugaanerat pillugu. Aalisarnej pillugu Isumalioqatigiissitat kaammattuutaat Naalackersuisunut saqqummiunneqassapput, taakkulu UKA2005-ip ingerlanerani inaarutaasumik aalajangiissapput.

Soorlu immikkut ilisimasallit arlaannaannulluunniit pituttorsimangitsut ataatsimiititaliaata inerniliussai tunngavigalugit Aalisarnej pillugu Isumalioqatigiissitat takorluukkanik anguniakkanillu taaneqareersunik aallaaveqarlutik nunatsinni aalisarsinnaanermut akuersissuteqar-tarnermit ullumi atuuttumit allaanerusumik siunnersuuteqassapput.

Pingaarnertut Aalisarnej pillugu Isumasioqatigiissitaaq aaqqiissutissatut siunnersuusiussaaq ajornartorsiutinut makkununga:

- piginnittuunerup aalisarnermilu iluanaarutit siammarternissaannik kissaateqarnej
- aalisartut inuusuit aalisarsinnaalernissaannut periarfissat
- pisassiissutit ikittuinnarnut eqiterutsinneqarnerat
- ukiumut pisassiissutit pisassiissutinillu pigisat nioqqutigineqarsinnaanerannut ammanerunissamik qulakkeerinissaq.

Ilanngullugu Aalisarnej pillugu Isumasioqatigiissitaaq siunissami angallatit aamma inuttaqarnerup aaqqissugaanerannut innersuuteqassaaq, tassunga ilanngullugit angallatit sinerissami qanittumiittut avataasiortullu agguarneqarnerat pissusissamisoornersoq eqqarsaatersuutigissallugu, aammalu sinerissami qanittumi raajarniarnerunngitsumik aalisarnermi tunisassiornissamut akuersissutinut apeqqutit eqqarsaatersuutigissallugit.

Naalakkersuisut aalisarneq pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu Inatsisartunut Nassuiaat

Naggasiullugu Aalisarneq pillugu Isumasioqatigiissitap siunertat, atortut, piffissamut pilersaarutit kiisalu aalisarnerup ineriartortinnissaanut aningaasaliinissamut siunnersuinissamullu ikiorsiinissaq tungaviatigut aningaasaliisoqarsinnaanersoq.

Ataqatigiissumik aalisarnikkut politikkeqarnermut qulakkeersimaniassallugit sulit teknologiikkut ineriartorneq aalisarnikkullu nutartertuarneq tunisassiornerlu.

Matuma siuliani taaneqartunut atatillugu Kalaallit Nunaanni aalisarneq aalisakkanillu tunisassiorneq pitsaanerpaanik atugaqarfiulluni ingerlanneqassappat tamatumunnga pisariaqavissut ineriartortitsinerup, siunnersuisarnerup aammalu aningaasanik pissarsiniartarnerup ilusissaannik tikkuartuiffiusumik atorfilittat misissueqqissaassapput. Pingaartumik aalisariutinik nutarterinermut aningaasalersuinikkut periarfissat aalisarnerup ineriartortuarnissaanut isertitaqarfiusinnaanerpaanissaanullu pingaaruteqarluinnarput.

Siunissami pisassiissutitut, angallatinut piginnittuunermullu aaqqissuussinermut kiisalu kalaallit nunaanni aalisarnermut aningaasaliisarnermut siunnersuisarnermullu ikiorsiinnermut paasisimasaqarluartut arlaannulluunniit pituttorsimanngitsumut ataatsimiititaliap aamma Aalisarneq pillugu Isumasioqatigiissitaq inerniliineri aallaavigalugit, aalisarneq pillugu inatsimmut nutaamut siunnersuutit Inatsisartut 2005-imi ukiakkut ataatsimiinnissaanni saqqummiunneqassapput.

Aalisarneq pillugu inatsimmut nutaamut siunnersuutitut atatillugu massakkut Aalisarneq pillugu Siunnersuisoqatigiinnit atitunerusumik isumasioqatigiiffissamik pilersitsisoqassaaq, tassanilu aalisarnermi politikikkut ajornartorsiutaasinnaasut siunissami tusarniutigineqartassallutik, Kalaallit Nunaannut Naalakkersuisut Inatsisartullu politikikkut suliniutaannut nalinginnaasumik malittareqqiisarnissaq siunertaralugu. Inatsisissatut siunnersuummi Aalisarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit annertusisap suuneranut aaqqissugaanerannullu erseqqinnerusumik erseqqissaasoqassaaq. Tassuunakkut qulakkeerneqassaaq, illuatungeriit tusarniaaffigineqartut Kalaallit Nunaanni aalisarnermut soqutigisaqartut ilanngunneqarnissaat.

Allat ilinniarfigalugit paasiniaasarnernut akileraarutitigut akitsuutitigullu pisuussutit erniaannut akiliisitsiniarnerit Aalisarneq pillugu Isumasioqatigiinnut saqqummiunneqartassapput, taamallilluni

Naalakkersuisut aalisarneq pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu Inatsisartunut Nassuiaat

isumasioqatigiissitap aalisarnerup iluani Kalaallit Nunaata pinngortitap pisuussutaanik tunniussinnaasaasa akilernissaannut siunissami akiliisitsiniartarnissamut periarfissat misissortarsinnaassammagit, tassunga ilanngullugu aalisarnerup iluani pisuussutinit erniat inuiaqatigiinnit akilersinniartarnissaat. Tamanna Naalakkersuisut akileraarutitigut akitsuutitigullu ataatsimut aaqqissuusseqqinnerannut ilaatinneqassaaq.

Biologit siunnersuineri aammalu ingerlatsinikkut pilersaarutit

2007 nallertinnagu aalisarnernut nutaanut ingerlatsinikkut najoqqutassiaq (aalisarnernut paasissutissatigut amigaateqarfiusunut) inerisarneqassaaq, biologit pisuussutinit ilisimasaat killeqarnerat pingaartinneqassaaq, aammalu soqutigisaqatigiit assigiinngitsut aaqqiangiinngissuteqalersinnaallutik. Najoqqutassiap aammattaaq eqqarsaatigissavaa ilaatigut qanoq inuussutissarsiorneq qularnaarisussamik aalisarnermik inerisaanissamik kajumilersinneqarnissaa, ilaatigullu aalisarnermut piffissaq sivisuumut atuisinnaaneq.

Ingerlatsinermut pilersaarut 2007 nallertinnagu atortuulersinneqassaaq aalisakkanut raajanut saarullinnullu Kalaallit Nunaata eqqaani aalisarneqartartunut, tamakkulu pillugit amerlanerpaanik paasissutissanik pigisaqartoqarluni. 2007-imi aalisakkanut tamanut ingerlatsinikkut najoqqutassiat eqqunneqassapput, qaleralinnut, saattuanut uiluinnullu. Tamatumani naatsorsuutigineqarpoq aalisakkanut taakkununga biologit siunnersuisarnerisa ukiunut arlalinnut saqqummiunneqartarnissaat, ukiumoortunik ullutsinnut naleqqussarnertalerlugit, taamaasilluni aalisarnermik inuussutissarsiut aalisarnerminik siunissamut ukiunut pingasunut sisamanut ingerlatsinissaminnut pilersaarusiorsinnaanngortillugit.

Nutaaliorneq

2004 naatinnagu Pinngortitaleriffik suleqatigalugu aalisakkanut aalisarneqartanngitsunik maannakkuugallartoq aningaasannanniutigalugu aalisarneqalersinnaasussanik, aningaasannanniutigaluguli iluaqutigineqarsinnaanerat eqqarsaatigineqarsinnaasunut allattorsimaffiliortoqassaaq.

2005-ip ukiuata affaani siullermi AIS06-imik suliaqarnermut atatillugu politikkipissamut aalisarnermullu misileraanermut pilersaarusanik siunnersuusiortoqarsimassaaq nutaanillu aalisarnermik ineriartortitsisoqassalluni, tassani ilanngunneqassallutik aningaasalersueriaaseq, siunnersuineq, iluaqutiginnissinnaanermut piginnaatitaanerit, aqutsineq inatsisiliornikkullu

Naalakkersuisut aalisarneq pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu Inatsisartunut Nassuiaat

suliniutinik nassuiaatitaliinertalerlugit. Taakkununga ilanngunneqassapput nutarterinermut suliareqqiisarnermullu, teknologikkut ineriartornermut, tunitsivitigut misissuinernut kiisalu tunitsiviit ilaannut toqqakkanut aalisakkanik nutaanik avammut nioqquteqarsinnaanermut eqqarsaatersuutitut aningaasalersuinikkut tapiiffigineqarsinnaanermut neqeroorutit pillugit suliniutit. Anguniarneqarpoq misileraalluni aalisarnernut nutarterinernullu Inatsisartut ukiakkut 2005-mi ataatsimiinnissaannut pineqartumi malittarisassatigut aalajangersagassanut missingiutinik saqqummersitsisoqarnissaa.

Tassunga atatillugu ilanngunneqassapput qanoq iliorluni inuussutissarsiut pisariitsumik ajornartorsiutitaqanngitsumillu nutarsaanernut periarfissaqarnissaa pisortatigoortumik pisortatiguunngitsumillu attaveqarnikkut inuussutissarsiortut aammalu qaffasinnersumik ilinniarfiit akornanni kiisalu ilisimatusarfiit allat inerisaaviillu akulerusinnaanermut. Aammattaq misissoqqissaarneqassaaq qanoq pitsaanerpaamik aalisarnermut inuussutissarsiuteqarnerit nutarsarneqarneranut inerisarneqarneranullu ilisimasaqarfigineri pitsaanerpaamik aaqqissuussaasumillu katersiviunissaat. Tamanna soorunami inuussutissarsiutitigut siuarsaanernut allanut aaqqissuussaaneqarnullu ataqatigiissillugit pissaaq, taamakku maannakkorpiaq ineriartortinneqartut nunami maani nalinginnaasumik inuussutissarsiutitigut nutarterisoqarnissaa siuarsarniarlugu.

Pisortat matumani inerisaanernut ikiuussinnaanerat ingerlatseqatigiiffinnut ataasiakkaaginnarnut iluaqutaassanngilaq, sapinngisamilli aalisarnermik inuussutissarsiorterup tamarmiusup ineriartortinneqarnissaanut.

Massakkut siunissamilu ullumikkornit annertunerusumik atugassaqaqtitaallutik aalisarnermut aalisarnermik ingerlataqartut namminneerlutik anguniartariaqarpaat nutarsaanermik ineriartortit-sinerit misileraallunilu aalisarnerit.

Aqutsineq ingerlaavarteq: atuisunut atoruminarteq

2005 naatinngitu aalisarnermut inatsit nutaaq taassumalu nalunaarutitai kingusinnerusukkut atortuulersut nutaamik aaqqissuunneqassapput, taamaasilluni teknikkikkut-allaffissornikkut aalajangiinerit tamarmik pisortaqaqfitsigoortumik aalajangiiffigineqartassallutik maannakkuunngitsutut politikkikkut killiffimmiigatik. Siunissami inatsisitigut annertunerusunik allannguisoqassatillugu aalisarneq pillugu inatsimmi paasissutissat ataatsimut

Naalackersuisut aalisarneq pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu Inatsisartunut Nassuiaat

allaaserineqartassapput taamaasilluni inatsisiliorneq innuttaasunut paasiuminartunngortinneqarluni. Aalisarnerit ataasiakkaat 2007-miit nalunaarummik ataatsimik atuuttumik aqunneqalissapput tassani inatsisit maleruagassallu tamarmik alisarnermut tassungarpiaq atuuttut erseqqissumik allassimalissallutik.

Qinnuteqarnermut suleriaatsit pisariillisarneqassapput, taamaalilluni qinnuteqartut sullinneqarneranni inatsisiliorneq politikkikkut erseqqissarneqarsimassallutik. Taamaasilluni allaffissornermi qinnuteqartut ataasiakkaat aalajangiiffigineqarsinnaalersimassallutik. Politikkerinut aalajangernissaq ingerlatinneqanngikkaluarluni akuersissutinut qinnuteqaatit allannguutilluunniit ataasiakkaanut ingerlanneqartalissapput.

Ulluinnarni ingerlatsineq takulertoruminartuussaaq, kifartuussinermik tunngaveqarnerulluni sukkasuujullunilu. 2006-iutinnagu sullissinerit nalinginnaasut naammassereersimasassapput ullut 14-it qaangiutsinnagit. Tassunga atatillugu 2005 naatinnagu nittartagaq aalisarnermut tunngassuteqartunut immikkuullarissaq, kiisalu kalaallinit aalisarnermik inuussutissarsiuteqartunit apeqquteqaatinik ilitsersuutinillu imaqartoq inerisarneqarsimassaaq tassani inatsisiliorneq, nalunaarutit qinnuteqarfissallu immersugassartaat qarasaasiatigoortumik inissinneqarsimassapput. Nittartagaq aamma imaqassaaq allaatigisanik pisassiissutinut aalisarnernullu takussutissianik, aningaasalersueriaatsinik aamma tapiissutitigut aaqqissuussinernik, ilinniarnermut suliniutik inuussutissarsiornermik ilinniarninneersunik aammalu aalisarnermi inuussutissarsiuteqartunut suliffissarsiortarfimmik katersuivimmik kiisalu biologit siunnersuinerinik il.il.

Aaqqissuussaasumik aalisarnermi politikkeqarnerup ineriartornerani, aammattaaq pisariaqarpoq tikkuassallugu, Naalackersuisut soqutigisarimmassuk misilittagartuut inuttassarsiariniarnerani aammalu inuttat ilinniartinneqarneranni ingerlatsinnikkut akisussaaffinnik tigumminninnikkut atuutilersitsinissaq.

Nakkutilliineq nalunaaruteqartarnerlu

Nakkutilliineq pitsaasoq anguneqassappat aalisartut soqutigisaat malillugit ingerlatsisoqartariaqarpoq, aammalu aalisarneq nungusaataannigsumik ingerlalluni.

Naalackersuisut aalisarneq pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu Inatsisartunut Nassuiaat

1. Januar 2005 aallarnerfigalugu aalisariutinut aalajangersimasumik angissutsit sinnerlugit angissusilinnut aalisarnermi nalinginnaasumik allattaavinnut allattuisoqartartussaataaneq eqqunneqassaaq.

Biologit siunnersuinerat pitsaanerulersissagaanni, nukinnillu atuineq pisortani appartinneqassappat 2006-miit pisanik nalunaarsuinikkut pitsangorsaanerit pisariillisaanerillu paasisutissaateqarfiup atuutereersup annertusarneratigut inerisaasoqartariaqarpoq. Tassunga atatillugu pisiortortartuniit elektronik atorlugu nalunaaruteqartarneq. Elektronik atorlugu aalisariutinut logbogimik allattuisarneq kingusinnerpaamik 2009-miit atortuulersinneqassaaq, apeqqutaatilluguli elektronikkikkut ineriartorneq aamma nunani tamalaani elektronikkikkut logboginut maleruagassatut aalajangersagaqarnissaq. Tamatuma kingorna ingerlatsisuniit elektronik atorlugu tamarmiusumik nalunaaruteqartarnerit.

Ukioq 2005 naatinnagu misissueqqissaarneq naammassineqarsimassaaq, Namminersornerullutik Oqartussat nakkutilliisoqarfianut siunissamut akisussaaffigisassaannut aningaasaliiffigisassaannullu politikksamut pilersaarummullu siunnersuuteqartussaq. Misissueqqissaarnerup qulaajassavai massakut nakkutilliisoqarnerup atugassarititai, ineriartorneri pitsaassusaalu, kiisalu qularnaassallugu suut suliniutigineqassanersut, allannguutit il.il., pisariaqartinneqarpoq qularnaarniassallugu annertunerpaamik pisuussutit atorneqarneri, nakkutilliisunit agguanneqarsimasut. Misissueqqissaarnerup ilaatigut misissussavai nakkutilliinermi teknologip nutaap atugaanera, nalilissallugu nakkutiginnilluarsinnaassuseqarneq, nakkutilliisut periarfissaannik pitsangorsaannissamut ilinniartitaanermi periarfissat ilaatigut EU-mit suleqateqarluni ilinniartitaanerit imaluunniit atlantikup avannaanit nunat allat, nakkutilliisut ilinniartitaanerannik pilersaaruserneq, ilitsersuissalluni Kalaallit Nunaanni tulaattakkat nakkutigineqarneranut, kiisalu qulaajassallugit nakkutiginninnermi atuisut akiliuteqartarnissaat.

EU-mit tallimassaanik aalisarneq pillugu isumaqatigiissut

Kalaallit Nunaata siunissami EU-mut attaveqarnissaa politikkkimit toqqammaveqarpoq, tassani aalisarneq pillugu isumaqatigiissut tallimaat Naalackersuisut EU-mut attaveqarnermut pingaarnerusutigut periusissaannut ilaatinneqarluni. Sisamassaannik iluarsaatamik isumaqatigiissutip qaangiutinnerani 2006-p naanerani, anguniarneqarpoq EU-mut attaveqarnermi ataatsimoortumik isumaqatigiissusiortoqarnissaa, anguniagaqartussaq, inuiaqatigiit kalaallit nunanut allanut politikkeqarnissami toqqammaveqalissasut, ilaatigut Danmarkimit

Naalackersuisut aalisarneq pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu Inatsisartunut Nassuiaat

pinngitsuuisinnaannginnermit oqimaaqatigiissitsisumik ilaatigullu Kalaallit Nunaannit qularnaarinniisumik nunarsuarmioqatigisanut annertunerusumik politikikkut aningaasaqarniarnikkullu attaveqarnermik.

Ataatsimoortumik isumaqatigiissutikkut aamma EU parlamentimit isornartorsiorneqarneq eqqarsaatiginiarneqartussaavoq maannakkut missingersuutitigit tapiissuteqartarnermik aaqqissuussinnermut aamma aalisarsinnaanermut piginnaatitaaffinnut Kalaallit Nunaannit EU-mut tunniunneqartunut tunngatillugu pissutsinik aviffigeqatigiissitsinikkut, kiisalu pineqartuni arlalinni suleqatigiinnermik periuseqalernikkut. Taamaattumik Kalaallit Nunaata EU-mut attaveqarnera aalisarnikkut politik kisiat atorlugu isiginiarneqassanngilaq, kisiannili Naalackersuisut ungasinnerusumut nunanut allanut nunanullu allanut niuernikkut politikkiannut ilanngutinneqassalluni. Taamaattumik EU-mut attaveqarneq aamma isiginiarneqassaaq, ilaatigit nunalerinnermik inuussutissarsiuteqarnermi, ilisimatusarnermi ilinniartitaanermi, nutarterinnermi aamma misissueqqaarnermik inuussutissarsiornermi il.il. immikkoortortanut ilanngullugu, tamakku ullumikkut siunissamilu Kalaallit Nunaata EU-mut attaveqarnerani iluaqutigineqarsinnaasussat. Kalaallit Nunaata maannakkut siunissamilu EU-mut pissuseqarnera taamaattumik inuiaqatigiit eqqarsaatigalugit annertunerusumik naleqartutut naliliivigineqartariaqarpoq immaqaluunniit

1. Naammaginarumik EU-mit aalisarnikkut isumaqatigiissuteqarnermik taamalu EU-mi namminermit tunitsivimmu akitsuusigaanngitsumik appakaassinnaanermut, imaluunniit
2. Kalaallit Nunaanni aalisarnermik inuussutissarsiuteqartut namminneerlutik EU-mut aalisarnikkut attuumassuteqartunik piginnaatitaaffinnik iluaqutiginninnerattut.

Naalackersuisut isumaqatigiissutit tallimaasa tungaannut anguniagaannut ilaapput aningaasaqarnikkut misissueqqissaarnerit arlallit, tassunga ilanngullugit ullumikkut aalisarneq pillugu isumaqatigiissummut sanilliussilluni misissueqqissaarnermik suliaqarneq. Inuussutissarsiummit tassunga atatillugu paasissutissanik pissarsiniarsinnaaneq pillugu suleqatigiissinnaaneq kaammattuutigineqassaaq. EU-mit tallimassaanik isumaqatigissuteqarnissami isumaqatiginninniarnissamut piareersarnermut atatillugu Kalaallit Nunaanni aalisarnermik inuussutissarsiuteqartut attaveqarfigisarlugit ingerlanneqassaaq EU-mit tallimassaanik aalisarnikkut isumaqatigiissummut siunissami immikkoortortaasinnaasut aallarniutaasumik oqaloqatigiissutigineqarsinnaanerat.

3.3 Piginnaasanik ineriartortitsineq - Ilinniartitaaneq suliffeqarnerlu

Ilisimaneqarluarpoq ataatsimoorussamik politikikkut akuerisaasimasumik periusissamik piginnaangorsaaqqiinissamut malitaqarnissaq tassani aalisarnermut susassaqtunut tamanut atuuttoq, matuma ataani pingaarnersiuvisalluni tassunga attuumassuteqartut suliniutitut siunnersuutit. Tamanut ilinniartitaanerit piginnaalersitsisuusariaqarput.

Suliamut ingerlareersumut eqqarsaatigalugu ammasumik oqaloqatigiissuteqartarsinnaaneq pisariaqartinneqarpoq tassani soqutigisaqartut aalisarnermut ilinniartitaanermullu suliaqartut akornanni isiginarneqarpoq pilersaarusoqatigiinnikkut piviusunngortitsisinnaaneq anguneqarsinnaammat.

Nalunaarusiamut uunga ilanngunneqartariaqarpoq arlalinnit tikkuarneqarsimammat ullumikkornit aalisarnermi annertunerusumik tamaat isigalugu piginnaangorsaaqqiinerit annertusarneqartariaqartut, tamatuma ataani ilinniaqqinnerit ingerlaavartumik inuttat naammassineqartarnissaat. Ataatsimut isigineqarsinnaavoq modulikkartumik ilinniartitaanerit aammalu annertunerusumik eqaatsumik suliffinni atorfinitsinneqarsinnaaneq. Ilinniartitaaneq annertunerusumik ilinniarfinni suliffeqarfinnilu paarlakaattumik aaqqissuussaasariaqarpoq, kiisalu qaraasiakkut internittikkut ilinniarnerit.

Ilinniartitaanerit, pisortanit akilersorneqarnerusut, ilinniartitaaffinni atuutereersuni inissisimaffeqartariaqarput aammalu inuussutissarsiummi suliffeqarfinnut tamanut periarfissaasariaqarluni. Taamaalluni pitsaanerpaamik pisinnaassuseqarnerit atorneqassagaluarput. Taputartueqataallunilu inuit taamatut aqquusaagaqartut suliffeqarfinnut aalajangersimasunut pituttorsimallutik ilikkarsimasat tamatuma kingorna atorsinnaajumallugit.

Oqaaseq ilinniarsimanngitsoq atorunnaarsinneqartariaqarpoq, tassami siunissaq isigalugu ilinniarsimanngitsunik sulisoqarnissaq eqqarsaataajunnaarmat. Ilinniarsimanngitsunik sulisoqarneq nunani akikinnerpaasuni soorlu Europap Kangiani Asiamilu taamaallaat atorneqartartutut isigineqartariaqarpoq.

Suliffeqarfiit pisariaqartitaat pisariaqartissamaagaallu naapertorlugit ilinniartitaanerit ingerlanneqassapput, ilaatigullu suliffeqarfiit sulisuminnut sulerinissaannik nalunaarsuiffiit toqqamavigineqarsinnaallutik.

Naalakkersuisut aalisarnek pillugu Aaqqissuussaasumik Politikkeqarnissaat pillugu Inatsisartunut Nassuiaat

Annertuumik pisariaqartinneqarpoq pisortatut annertunerusumik inerisaanissat ilinniarnert ingerlanerini aammalu suliffeqarfinni. Suliffeqarfimmi qaffakkiartornermut inerisaanerni eqqarsaatigineqartariaqarpoq trainee-tut ilinniarneq siuarsarneqarnissaa, aaqqissuusaanerusumillu aalisarnermi qaffakkiartorneq pilersinneqarluni.

Aalisarnermik inuussutissarsiuteqarnermi suliffissuit mikisumik tunngaveqarput siammaseqisunut. Ullumikkut suliffissuaaqqanik namminersortunngorsaajartorneq piuvoq, siornatigut Namminersornerullutik Oqartussat suliffeqarfiutigisimasaat. Taamatut ineriartorneq piginnaaneqassutsimik ineriartornissamik pisariaqartitsivoq, suleriesissat pilersussat eqqarsaatigisariaqagaannik.

Niuernermi piunasaqaatit nunamut tulaanneqartartunut pitsaassuseqarnissaannik ukkissigalut-tuinnarput taamatullu suliareqqiineri, siunissamut takorloorneqarsinnaavoq aalisakkat qerinngitsut ullumikkornit annertunerusumik tunisassiarinissaat.

Suleriusissanut nutaanut innersuussutit

Ilinniartitaanikkut siuusaaneq inuiaqatigiinni aalisarnermik ingerlataqartut ingiaqatigalugit suleqatigalugillu ingerlanneqassaaq qulakkeerneaqqullugu sulisussanit tamanit piginnaanngorsaanerit. Inuussutissarsiut peqatigalugu ilinniartitaanerit siunertaqarluartut pisariaqartinneqarput, akunnattoornerit pinngitsoorumallugit aammalu ingerlaavartumik pitsaassutsinik qaffassaanerit ilinniartitaanikkut inerisarneqarniassammata.

Takorluugaq

Suliffeqarfiit annertunerpaamik nunaqavissunik ilinniarluarsimasunik aalisarnerup iluani tamani sulisussaqaartut, taamaalilluni taputartueqataasumik inuussutissarsiutip ineriartortuarneranut ikorfartuutaalluni.

Anguniagaq

Kalaallit sulisinnaasut 20-it 62-illu akornanni ukioqartut aalisarnerup aalisakkanillu suliffissuaqarnerup iluani sulisuusut, ukiut marluk kingulliit ingerlaneranni pikkorissarnermut ilinniaqqinnissamulluunniit aallartitsisimasut ukiut tamaasa amerleriartassapput, pissusissamisoortumik inuussutissarsiummit ingerlatsiunnaartunut naleqqiullugit.

Naleqqat timitallit

Ilinniartitaanermi suliniutit

Aningaasaqarnermut inatsisissap 2006-imut siunnersuusiorderani piareersarnekqassaaq siunnersuut pingaarnertut piginnaanngorsaaqqiinnermi aalisarnerup iluani suloriusissaq, anguniakkanik tigussaasunit oqaasertalerneqartoq suliffeqarfiit pisariaqartitaat naapertorlugit ataatingaani sammineqarniartut aallaavigalugit:

- Avataasiorluni aalisarnek
- Sinerissamut qanittumi aalisarnek
- Nunami aalisakkanik suliffissuaqarnek
- Suliareqqiinnerit inerisaanerillu
- Ilisimatusarnek

Pingaarnerusutigut periusissaq aamma ilaatinneqassaaq ataatsimoortumik ilinniartitaanikkut pilersaarutissap ilagisassaatur, taanna Namminersorneq pillugu Isumalioqatigiissitat tamakku pillugit kaammattuuttaannut tapiliullugu Naalackersuisunit suliarineqartussaq.

Pingaarnerusutigut periutsimi eqqarsaatiginiarneqartariaqassaaq, ajornartorsiutinut aaqqiissutissanik nassaartoqarsinnaanersoq maskinistini, maskinmesterini, maskinchefinik aamma elektronikteknologiini ilinniartitsisinnaanermi, immikkoortortakkuutaarlugit immikkut ittumik suliaqartartutut ilinniagaqarnikkut aalisarnermik suliffissuaqarnermi sulisunut aalajangersimasumik sammititanik aaqqissuussinermut. Ilanngullugu pingaarnerusutigut periutsikkut eqqarsaatigineqassaaq aqumiunik ilinniagaqaaqqitsitsinissamik pisariaqartitsineq aamma ilinniartoqartarnissamik anguniagalimmik il.il. pilersitsiniarnermi, siunertaralugu aalisarnermi aqumiunik sulisinnaasunik najugaqavissut sulilersinnaanerat annertusarniarlugu.

Aamma pingaarnerusutigut periuseq imaqassaaq inuussutissarsiutitugit atuarfinnut tunngatillugu siunissami pingaarnerusutigut periutsini aaqqissuussinissamut isummernissaq, aalisarnerup tungaatigut sulisunik ilinniartitsisartunut, tassuunakkoorlugu pissusissamisoortumik suliat agguataarneqarnissaat piginnaasallu iluaqutigineqarsinnaanissaat angusinnaajumallugu. Tassunga ilanngullugu immikkut ittumik aalisarnermut ilinniartitaanermik pilersitsinissami pisariaqartitsineq isummerfigineqassaaq kiisalu inuussutissarsiummiit kissaatigisamut tassalu aalisarnermut attuumassuteqartunik ilinniartitaanerit illoqarfimmut ataatsimut katersorneqarsinnaanissaat.

Qulaani taaneqartut aallaavigalugit suleriesissamik siunnersuusiornissaq aallartisarneqassaaq taakkartorneqartut tamanut 2005-ip ingerlanerata qiteqqutinnginnerani. Tassunga ilanngulugu attuumassuteqartumik paasisitsiniaanerit ilaatinneqassapput ilaatigut siunertaralugu ilinniartitsinernut ilinniartussarsiornissaq aammalu pineqartumi sulisinnaasunik piginnaasalinnik piginniinnarsinnaaneq.

2004-mut inatsisip misissuataarnerani takuneqarsinnaavoq ilinniartitsinermut- aamma suliffissaqarniarnermut suliniutit suliffeqarfiit pisortallu kajumilersinneqarsimanersut ingerlaavartumik piginnaangorsaaqqiinermik ingerlatsisimanermik.

Peqatigitillugu aalisarnermut sammititanik maannakkut ilinniartitsinikkut suliffissaqartitsinikkullu suliniutit aningaasalersorneqarsinnaanerit allaaserineqassaaq kiisalu pineqartumi suliniutissanut nutaanut pilersaarutaasunut taamaasiortoqareernerani kingunerisinnaasat naatsorsorneqarnerat pissusissamisoortumik aningaalersuisinnaanerup nassaarineqarsinnaanissaa siunertaralugu. Taassuma ataani periarfissaq ilaatineqartariaqarpoq aalisarnikkut ingerlatseqatigiiffiit AEB-mut akiliuteqartalersinneqarsinnaanerit pisussaaffiliisinnaaneq inuussutissarsiornermik ingerlatsisut amerlanersaat assigalugit – imaluunniit aalisarnermik inuussutissarsiuteqartut tungaannit piginnaasatigut ineriartortitsilluni suliniutinut allatigut naammaginatumik aningaasaleeqataasinnaanerisa qularnaarneqarnissaat. Tassunga atatillugu periaatsimik nassaartoqassaaq, aalisarnikkut inuussutissarsiuteqartut aningaasanik tamakkuninnga atuinerannut sunniuteqataalersitsinissamik qularnaarinniisumik taamaasilluni suliniarnikkut inuussutissarsiutip pisariaqartitsinera takutinneqarluni.

Suliffissaqartitsiniarneq

- Ukioq 2004-p 2005-illu ingerlanerani aaqqissuussinermi nakkutiginninneq aalisarnermut attuumassuteqartoq ingerlaavartumik nakkutigineqassaaq ilinniartitaanermut sulisunit pisariaqartitsineq sammisani ataasiakkaani qanoq innersoq misissuiffiqineqassalluni.
- Aalisarnerup iluani susassaartut attuumassuteqartut suleqatigalugit inuussutissarsiutillit 2005-ip ingerlanerani qarasaasiatigut suliffissarsiuussisarfik pilersinneqassaaq suliffissarsiorneq ajornannginneruleqqullugu, umiarsuaatillit inuttanik amigaatigisaminnik angallannermi pissutsit pissutigalugit amigaateqalissagunik pissarsisinnaaniassammata.
- Qulaani taaneqartut aallaavigalugit inunnut ataasiakkaanut siunnersuisarfimmik aamma inuttaliisarfirmik pilersitsisoqassaaq ataasiakkaanut suleriesissanik inerisaasoqarluni,

ikorfartueqataaniassammata, piukkunnartunik, sulisoriumaneqartunik suliffeqarfiit sulisulerneqarniassammata.

- Suleriutsinik pitsaanerpaanik katersineq siammarterinerlu kommunit suliffissarsius-sisarfianniit aammalu aalisarnermi suliffeqarfinniit.
- Ilinniartuuteqarsinnaanermut aaqqissuussineq suliniutillu ingerlanneqassapput ammasumik oqaloqatigiinnikkut suleqatigiinnikkullu tamannalu ilinniartitaattinni suliffinnilu akornanni aaqqiivigineqartassalluni.
- Inuttaqarnermut nalunaarut allaffissornertaasigut annikillisarneqassaaq aammalu inatsit avataaniit suliartortunut maleruagassiaq annertunerusumik suliffissaqarniarnermi nakkutiginninnermut atorneqarnerulluni, piareeriparpat. Atorneqalersinnaanera 2006-imi imaluunniit 2007-imiittariaqarpoq.
- Soqutigisaqaqatigiit kingusinnerpaamik ukioq 2006-imi ataatsimoortumik suleriesissamik siunnersuuteqariissapput sulisussaqaarniarnikkut akunnattoornerit qanoq iliornikkut qaangerneqarsinnaaneranik suleriesissanik siunnersuusiornikkut. Suleriusissaq aalisarnermut inuussutissarsiutilinnut suliffissuarnullu tamanut atuutinneqassaaq. Suleriusissaq imatut tunngaveqarsinnaavoq:
 - Tunisassiorneq nutaamik suleriaaseqalernerisigut sulisoqarnernik isumalluuteqarnerat annikillisinneqarsinnaavoq.
 - Aqutsinikkut sakkut pitsaanerusumillu annertunerusumik sammineqarsinnaapput, tunisassiorneq annertunerusoq ulapaarfinni pilersisinnaaqqullugu, suliffissuarnilu avatangiisit pitsanngorsarlugit, matuma ataani kajumilersitsisinnaasut nutaat suli annertunerusumik sulisoqaqqullugu, soorlu piginneqatigiinnerit bonusisarnerilluunniit.
 - Aalisarnerup iluani annertunerusumik ataatsimut paaseqatigiineq pilersinneqartariaqarpoq, aalisarnek aalisakkanillu suliffissuaqarneq imminnut pinngitsoorsinnaannginnerat iluanaarniarnermi aammali suliffissaqartitsiniarnermi eqqarsaatigalugit. Tamanna ilaatigut pisinnaavoq tunisassiornermut piareersaasiarnermi oqaloqatigiilluartarnikkut, tamassumalu ingerlatsinermut qanoq pingaaruteqassusiatigut taamaalilluni ersersitsinerit pingaartutillit siuarsarneqarsinnaaqqullugit.

Tunisassianik inerisaaneq

Pilersaarut 2004-mi piareersassallugu inuussutissanik tunisassianik suliareqqiisarfik nutarterisarfiillu ATI aamma ARTEK peqatigalugit. Qitiusumik ingerlatsivik suliffeqarfinnik allanik suleqatigiinnikkut ilaatinneqarsinnaavoq. Suliareqqiisarnermik suliateqarnermi inuussutissarsiut ilanngutsinneqassaaq tunitsivimmut samminerulersinniarlugu.